

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra biblických věd

Diplomová práce

2014

Kateřina Jančálková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra biblických věd

Teologické nauky

Kateřina Jančálková

**TŘI PODOBENSTVÍ O HLEDÁNÍ
A NALEZENÍ ZTRACENÝCH
(L 15)**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Prof. Ladislav Tichý, Th.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně
s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci 16. dubna 2014

Mé poděkování patří Prof. Ladislavu Tichému, Th.D., vedoucímu
diplomové práce za odborné vedení a cenné rady,
které mi k této práci s trpělivostí poskytl.

Obsah

Úvod.....	6
1. Pojem podobenství.....	8
1. 1. Pojem podobenství obecně	8
1. 2. Podobenství v Evangeliích.....	9
1. 3. Výklad podobenství.....	10
2. Pojem Evangelium	12
2. 1. Pojem Evangelium obecně.....	12
2. 2. Evangelium podle Lukáše.....	14
2. 3. Evangelium podle Matouše	15
3. Pojem milosrdenství.....	17
3. 1. Pojem milosrdenství obecně	17
3. 2. Boží milosrdenství.....	18
3. 2. 1. Boží milosrdenství Starého Zákona.....	18
3. 2. 2. Boží milosrdenství Nového Zákona	19
4. Kontext 15. kapitoly Lukášova evangelia	22
5. Podobenství o ztracené ovci	24
5. 1. Podobenství o ztracené ovci v Lukášově evangeliu (L 15, 4 – 7).....	24
5. 2. Podobenství o ztracené ovci v Matoušově evangeliu (Mt 18, 12 – 14)	26
6. Podobenství o ztraceném penízi (L 15, 8 – 10)	29
7. Podobenství o marnotratném synu (L 5, 11 – 22).....	31
7. 1. Mladší syn.....	31
7. 2. Starší syn.....	38
7. 3. Srovnání obou odpovědí otce synům	43
Závěr	45
Použité zkratky	46
Zkratky biblických knih	46
Ostatní zkratky.....	47
Bibliografie.....	48
Prameny.....	48
Použitá literatura	48
Příloha	51
Anotace.....	52

Úvod

Tématem této diplomové práce je především patnáctá kapitola Lukášova evangelia, ve které jsou zaznamenány tři podobenství, která spojuje téma „radosti nad znovuobjevením ztraceného“. Tedy jde o podobenství o ztracené ovci (L 15, 4 – 7), o ztraceném penízi (L 15, 8 – 10), a podobenství o marnotratném synu (L 15, 11 – 22).

Skoro každý z nás při četbě těchto podobenství vnímá Boží milosrdenství. Pastýř a jeho ztracená ovečka, kterou nese na svých ramenou. Tento obraz je snad v srdci každého z nás – kdo by se někdy necítil jako ta ztracená ovce? Nebo kdo by neměl radost z toho, že něco co ztratil, co bylo pro něj cenné, zas našel – zde můžeme vidět vyobrazení ženy, která našla svou ztracenou minci. A podobenství o marnotratném synu? Kolikrát jsme to četli, nebo slyšeli? Na čí straně jsme byli? Nebo v jaké roli jsme se nacházeli? V roli marnotratného syna, nebo v roli staršího bratra? Anebo ze starších kdo by v životě neměl zkušenost s rolí milosrdného otce. A dá se říci, že se člověk musí vždy rozhodnout, na čem mu záleží, protože v tomto podobenství jde z zcela evidentně o Boží milosrdenství, které se nabízí všem.

Nejprve bychom si ujasnili pojem podobenství, a jakým způsobem ho můžeme vykládat. Následně bych se zabývala tématem milosrdenství jak obecně, tak i v konkrétnější podobě nacházející se v textech Starého zákona a Nového zákona. Pak bych objasnila kontext patnácté kapitoly Lukášova evangelia. Potom bych se zabývala podobenstvími v této kapitole, tak jak jdou za sebou.

Podobenství o ztracené ovci lze nalézt ve dvou synoptických evangeliích, a to v evangeliu podle Matouše (Mt 18, 12 – 14) a evangeliu podle Lukáše (L 15, 4 – 7). Nacházíme je rovněž v apokryfním Tomášově evangeliu¹ (výrok 107). Zde bych chtěla upozornit na několik rozdílů. Podobenství o ztraceném penízi je dalším příběhem této kapitoly Lukášova evangelia, ovšem ten nemá svou paralelu v jiných evangeliích.

Poslední z těchto tří podobenství Lukášova evangelia, tj. o marnotratném synu je jedním z nejkrásnějších Kristových podobenství. Které je o touze po společenství synů se svým otcem. Někdo by mohl říct, že i v Matoušově evangeliu lze nalézt nějakou souvislost s podobenstvím, které nese název „Podobenství o dvou synech“ (srov. Mt 21, 28 – 31), ale toto podobenství není paralelou k podobenství o marnotratném synu.

Nakonec se v této práci pokusím o srovnání otcových odpovědí svým synům, kteří jsou tak rozdílní. Otcovo chování k jeho dvěma synům se od sebe liší jen málo, ale je celkem

¹ Text podobenství o ztracené ovci z apokryfního Tomášova evangelia je uveden v příloze.

evidentní, že otec dělá vždy první krok ke svým synům. A závěrem by bylo shrnutí základních myšlenek Lukášovy patnácté kapitoly, která je ve svých podobenstvích úžasně stupňována.

1. Pojem podobenství

1. 1. Pojem podobenství obecně

České slovo podobenství se řadí mezi slova, která sice nejsou neznáma, ale jsou méně častá ve slovním vyjadřování.² Prof. Ladislav Tichý, Th.D. se v časopise *Studia Theologica* zabývá podobenstvím, jak v obecném významu slova, tak i v jeho technickém užití jako odborného termínu.³ Ve svém článku pod názvem „Co je to podobenství?“ se zmiňuje o tom, že „nejvíce ho znají samozřejmě ti, kdo čtou nebo alespoň při liturgii poslouchají texty z novozákonních evangelií. Nepřipadá ovšem úplně cizí ani těm, kteří se s tímto slovem běžně nesetkávají, protože jeho podoba a stavba aspoň do jisté míry něco napovídá o jeho významu.“⁴

Podobenství je výraz, který čeština používá pro překlad řeckého slova *parabole*. Doslovně tento řecký výraz znamená „přirovnání“.⁵ A. J. Hultgren uvádí ve své knize *The parables of Jesus*, že podobenství je řečnická forma, v níž se uskutečňuje srovnání mezi Božím královstvím, Božími činy a očekáváním s něčím na tomto světě, ať už skutečným či smyšleným.⁶ S výrazem podobenství se v novodobé češtině můžeme setkat nejspíš jen při četbě Bible. Tento stylistický prostředek, nebo chceme-li druh poučování je ve východní civilizaci oblíben, jelikož si tamější mentalita lidí libuje ve vyprávění historek pro poučení. Srovnání či přirovnání používají tam, kde jde o tajemství, či nějaké sporné otázky, které vždy přitahují a provokují naši lidskou zvědavost a také živí touhu po poznání. Hlavním přínosem je zaznamenání nějaké skutečnosti, kterou Bůh zjevil a kterou člověk zobrazuje pomocí pozemských věcí, to znamená pomocí dění, které je člověku blízké (dějiny spásy, království ...).⁷ Dalo by se říct, že podobenstvími jako takovými jsou lidem představována nějaká poselství, o kterých je nutno přemýšlet.

² Srov. Tichý, L., „Co je to podobenství?“, *Studia Theologica*, ročník VI, číslo 1, jaro 2004, s. 1.

³ Srov. Tichý, L., „Co je to podobenství?“, ..., s. 1.

⁴ Tichý, L., „Co je to podobenství?“, ..., s. 1.

⁵ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie; Velehrad, 1991, pojem podobenství, s. 328.

⁶ HULTGREN, A. J., *The parables of Jesus : a commentary*. Grand Rapids : William B. Eerdmans, 2000, s. 3.

⁷ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie*..., pojem podobenství, s. 328.

1. 2. Podobenství v Evangelích

Kristus vypráví podobenství, aby lidé zapojili svůj rozum a uvažováním pronikli do zjevovaného učení Krista. „Podobenství oslovují rozum a ten se otevírá víře.“⁸ V kristově době je smysl podobenství dán zřetelně tradičním starozákonním kontextem. V podobenstvích nacházíme často neuvěřitelné paradoxy a také nepravděpodobné až nereálné věci v popisovaných událostech, např. L 16, 1 – 8. Je celkem zřejmé, že v podobenstvích, které jsou zachyceny v evangeliích, jde v primární řadě o konečné nastolení, nebo chceme-li příchod Božího království v osobě Ježíše Krista. A ilustrací původních dějin spásy, díky které i v evangelijských podobenstvích najdeme témata ze Starého Zákona, kterými jsou *pastýř*, *svatba*, nebo *vinice*. Tyto trvalá témata nám poslouží k zachycení a vysvětlení velkorysé a nezištné Boží lásky k člověku.⁹ Dá se říct, že v Kristových podobenstvích se skrývá poselství o království Božím a to, že nám chce Ježíš ukázat Boha tak, jak ho vidí on sám. Vždyť sám Kristus říká: „Já mluvím o tom, co jsem viděl u Otce...“¹⁰ (J 8, 38a).

Evangelisté se zmiňují o jakémsi fenoménu nesrozumitelnosti podobenství, když popisují zatvrzelost Židů, kteří odmítají Kristovu radostnou zvěst. Jde o to, že čím hlouběji pronikne věřící člověk do zjevovaného tajemství, tím lépe mu rozumět. Na druhou stranu čím více je člověk zatvrzelejší v tom, že odmítá Krista a opovrhuje jeho spasitelným posláním, o to více se mu budou jevit všechna podobenství jako nesrozumitelná, nesmyslná, totiž jejich smysl nenajde vůbec. Kristus učedníky, kteří nejsou schopni pochopit upomíná citátem z Izajáše (srov. Iz 6, 9 -10, par. Mt 13, 14 – 15), že prostřednictvím podobenství vychází na světlo zaslepenost těch, kdo z vlastní vůle zavrhnou a nechťejí přijmout jeho poselství. Vedle tajemných podobenství se v Písmu vyskytuje celá řada podobenství, která jsou srozumitelná, zvláště jsou srozumitelné ta podobenství, která dávají posluchačům na vědomí morální poučky, které jsou přístupné každému člověku (srov. L 8, 16nn; 10, 30 – 37; 11, 5 – 8).¹¹

⁸ LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem podobenství, s. 329.

⁹ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem podobenství, s. 329.

¹⁰ V textu Jeruzalémské bible můžeme tento verš nalézt v osobním smyslu vytvořeném přivlastňovacím zájmenem – „Já mluvím o tom, co jsem viděl u svého Otce...“ (Srov. *Jeruzalémská bible*. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou, 1. české vyd., Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 1858.)

¹¹ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem podobenství, s. 329 – 330.

1. 3. Výklad podobenství

Výklad Písma¹² nazýváme *exegezí*. Je to nauka o správném výkladu – což znamená správné přečtení textu, tedy pochopení jeho obsahu a smyslu textu, nebo také chceme-li tlumočení Písma, jejíž teoretické závěry představují postup biblické exegeze. Systematické vypracování pravidel, kterými se exegeze řídí, tvoří předmět *hermeneutiky*, která se dělí na:

1. Noematika – je nauka o smyslu, ten je potřeba odlišit od významu slova, dělí se na:

- Literární smysl – prvotní smysl, může být přímý, nebo přenesený¹³.
- Duchovní smysl – je druhotným smyslem Písma, je považován za dílo Ducha sv., zde rozlišujeme plnější a typický smysl¹⁴.
- Přizpůsobený smysl – je smysl, který dává vykladatel, když Písmo aktualizuje a vykládá dle svého úmyslu¹⁵.

2. Heuristika – což je nauka o kritériích ke správnému výkladu, který je:

- literární – je to výklad, jenž se odráží ve způsobu řeči, kontextu textu, nebo zhodnocení paralelních míst.
- dogmatická kritéria – to je analogie víry, je zapotřebí souhlas Otců, mělo by jít o autentický výklad, je nutno také brát na zřetel prohlášení Papežské biblické komise a kongregací¹⁶.

3. Proforistika – jde o praktickou nauku jak nejlépe a účinně šířit Boží Slovo, a pro kterou je základem dobrý moderní překlad pokud možno nejvěrnější originálu, ale měl by být srozumitelný.

¹² Tímto se zabývá dokument *Výklad Bible v církvi*. Dokument Papežské biblické komise z r. 1993, tento dokument vydalo nakladatelství Zvon, Praha v r. 1996. Ale taky Dei verbum to je věroučná konstituce II Vatikánského koncilu, která byla schválena a zároveň vyhlášena 18. 11. 1965, vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří v r. 2002.

¹³ Např. metafora, podobenství, alegorie... .

¹⁴ Plnější smysl je to, že se pochopí smysl napsaných slov postupujícího světla zjevení, hlavně ve světle Nového Zákona, typický smysl je ten kde se určité osoby a události stávají předobrazy, které jsou ve vzájemném vztahu *typ – antityp*, např. *Adam* je předobrazem nového člověka Krista (srov. Ř 5, 14), nebo *mana* je předobrazem eucharistie (srov. J 6, 32 – 33. 49 – 50). (Srov. VLKOVÁ, G. I., *Slovo Boží a slovo lidské*. Všeobecný úvod do Písma svatého, Olomouc: UP CMTF, 2 vyd., 2007, s. 140 - 141).

¹⁵ Např. v kázání. Ale aktualizace neznamená manipulaci s textem. Nejde citace vytržené z kontextu zneužívat, nebo je používat v nevhodných souvislostech. (srov. VLKOVÁ, G. I., *Slovo Boží a slovo lidské*. Všeobecný úvod do Písma svatého..., s. 163).

¹⁶ Jde o závazné prohlášení, ale nejde o dogmatické, takže se tyto prohlášení mohou měnit.

V evangeliích se setkáváme s rozhodujícími slovy a událostmi života Ježíše Krista. Propojením hermeneutik se dá nějakým způsobem rozvinout vidění a slyšení Krista, takového jakého jej staví před nás pisatelé evangelií, to znamená, takového jaký Kristus byl, a s jakým se mohli během jeho veřejného působení setkat. Vidění a slyšení by se mělo stát zřetelným setkáním, které nás ve společném naslouchání Kristovým slovům, zachycených v evangeliích, které s lidmi všech dob čteme, ujišťuje právě o nepochybné historicitě Krista i jeho osobnosti.¹⁷ Benedikt XVI. oprávněně připomíná to, že „... správně rozvíjená hermeneutika víry je přiměřená textu a dá se spojit v jeden metodický celek s historickou hermeneutikou, vědomou si svých hranic.“¹⁸ Dále Benedikt XVI. poznamenává, že „zápas o pravé porozumění podobenstvím se táhne celými církevními dějinami; i historicko-kritická exegeze se musela opakovaně sama opravovat a nemůže nám podat definitivní informace.“¹⁹

Je nepochybné, že podobenství vyžaduje výklad, čehož si můžeme povšimnout např. u Mt. 13, 18 – 23, kde Kristus vykládá apoštolům podobenství o rozsěvači. Zcela určitě pochopíme podobenství lehčeji, uvažíme-li jejich souvislosti, biblického i orientálního směru a k tomu vezmeme v úvahu snahu Krista o postupný výklad svých podobenství.²⁰ Jde o texty, které byly sepsané se záměrem vysvětlit či poučit posluchače, nebo čtenáře. Úmyslné chování postav z biblických podobenství, jejichž očividným záměrem je přivést posluchače, či čtenáře k tomu aby začal uvažovat o protikladech, např. L 10, 25 – 37, nebo Mt 21, 28 – 32. Vždy je nutné při četbě mít neustále na zřeteli *teocentrický*²¹, či přesněji vystiženo *kristologický*²² charakter většiny biblických podobenství. Tedy jejich obrazný podíl je většinou takový, že hlavní postavou podobenství je znázorňován nebeský Otec, eventuálně Kristus, ať už pozemský nebo oslavený. V některých podobenstvích dokonce nalezneme postavy dvě, jde o Otce a Syna.²³

¹⁷ Srov. RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský II*. Brno: Barrister & Principal, 2011, s. 7.

¹⁸ RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský II...*, s. 6.

¹⁹ RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský*. Brno: Barrister & Principal, 2008, s. 133.

²⁰ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem podobenství, s. 330.

²¹ *Teocentrismus* – z řec. *theos*, „Bůh“, a lat. *centrum*, „střed“. Mravně náboženské pojetí, které považuje Boha za počátek skutečnosti a za vztažný bod každého lidského projevu. (PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, pojem *Teocentrismus*, s. 207).

²² *Kristologický* – z *Cristo* a *centrismus*. Teologický výraz, kterým se nechce jen obecně naznačit, že Kristus má v křesťanství ústřední postavení, nýbrž spíše zdůraznit význam, jaký má tato skutečnost v křesťanském životě a smýšlení. (PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z...*, pojem *Kristocentrismus*, s. 105).

²³ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem podobenství, s. 330.

2. Pojem Evangelium

2. 1. Pojem Evangelium obecně

Kristovo kázání bylo výlučně ústně. Také jeho učedníci, nebo chceme-li apoštolové, po Kristově zmrtvýchvstání vystupovali před lidmi jako očití svědkové a kázali slovy. Teprve po určité době bylo potřeba zachytit jejich kázání písemnou formou pro ty, kdo nebyli přímými učedníky, tedy pro ty, kdo Krista osobně neznali. Tradice se tedy pokoušela zaznamenat Kristova slova i jeho velkolepé skutky. Takže za pár desítek let po tom, kdy Kristus žil na této zemi začala vznikat evangelia.²⁴ Kristus nám nezanechal napsané nijaké evangelium.

V běžné řečtině slovo *evangelium* původně znamenalo „dobrou zvěst“, zvláště takovou, ve které bylo oznamováno vítězství. *Pax romana*, tedy nejvýznamnější události v životě císaře, kterého lid uctíval jako boha a spasitele. Z tohoto důvodu tyto události byly pro lid „evangeliem“ a jako takové byly také slaveny.²⁵ Slovo evangelium je v dnešní době spontánně chápáno jako napsaný příběh Kristova života, nebo taky jako úryvek, který je z něj předčítaný a to, nejen při mši svaté.²⁶ Tedy můžeme říct, že „novozákonní význam předpokládá, že poselství o spáse v Ježíši Kristu je pouze jedno. Toto vědomí se do jisté míry uchovalo i tehdy, kdy se začalo slova „evangelium“ užívat v množném čísle pro knihy NZ.“²⁷

Křesťany užívané slovo „*evangelium*“ však bylo s největší pravděpodobností převzato ze Starého Zákona, kde se můžeme setkat se slovesem „evangelizovat“, které mělo znamenat „hlásat zprávu“.²⁸ Evangelium není primárně nějaký literární žánr, či kniha, ale poselství, což si můžeme vykládat jako živé zvěstování.²⁹ Evangelia nabízejí „různorodost tradic v souvislém podání, které je spojeno podle vědomě koncipovaného, plánovitého projektu v nový jednotný celek. Přitom se každý evangelista nechal vést vlastními teologickými představami a záměry. Navíc byl každý ovlivněn aktuální situací své obce, tj. prostředím kde

²⁴ Srov. TICHÝ, L., *Úvod do Nového zákona...*, Olomouc: MCM, 1992, s. 30.

²⁵ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem evangelium, s. 107.

²⁶ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem evangelium, s. 107.

²⁷ TICHÝ, L., *Úvod do Nového zákona...*, s. 31.

²⁸ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem evangelium, s. 107.

²⁹ Srov. PORSCH, F., *Mnoho hlasů jedna víra*, Praha: Zvon, 1993, s. 72

žil ... Neboť evangelisté jistě nebyli nějací samotáři, odtrženi od života obce a teologové u psacího stolu. Proto evangelia odrážejí teologii obcí, v nichž evangelista žil.³⁰

Je nepopíratelné, že evangelia podle Matouše, Marka a Lukáše jsou si více či méně podobná, zvláště když tyto evangelia srovnáme s Janovým evangeliem, které je zcela odlišné. Nejvíce se podobají obsahem, přičemž je množství perikop téměř doslovně formulována, a mají některé perikopy jdoucí po sobě, tedy podobají se i sledem perikop.³¹ Existují hypotézy, proč jsou evangelia podle Matouše, Marka a Lukáše podobná. Např. hypotéza nějakého písemného praeevangelia³², které bylo psáno aramejsky, hypotéza dvou pramenů u evangelia Lukáše a Matouše, jejich autoři používali Markovo evangelium, pramen Q³³ a nějaký vlastní speciální materiál.³⁴ „Někteří badatelé (v souladu s patristickou tradicí) tvrdí, že Marek není nejstarším evangeliem. Domnívají se, že Marek používal Lukáše a Matouše nezávisle na sobě, aby z nich vytvořil syntézu.“³⁵ Janovo evangelium je očividně jiné, jak obsahem, tak strukturou. „Zatímco synoptikové halí Ježíšovo synovství Boží závojem podivuhodné zdrženlivosti a nutí čtenáře, aby na základě Ježíšových slov a skutků tímto závojem pronikl a rozpoznal, kdo Ježíš je, ukazuje čtvrtý evangelista Ježíše jako Boha, který kráčí touto zemí, jako naddějinné Slovo (*Logos*, 1, 1 – 3), jako Jednorozeného, který věčně na srdci Otcově (1, 18) žije ve vzájemném vztahu lásky Oce a Syna (3, 35; 5, 20; 17, 24).“³⁶ V Sýrii byly v prvních stoletích snahy o sjednocení evangelií do jednoho spisu, to se nikdy nepodařilo prosadit, protože různorodost evangelií se nemůže projevit ve zcela zharmonizovaném jednotném spisu.³⁷

³⁰ PORSCH, F., *Mnoho hlasů jedna víra...*, s. 73

³¹ Srov. MAREČEK, P., *Úvod do Nového zákona*. Skripta CMTF UP: 2007 – 2008 [online], [citováno 2. 09. 2013], Dostupný z WWW: <https://www.portalcmtf.upol.cz/index_dt.php>, s. 16.

³² S touto teorií přišel G. E. Leasing v r. 1778. (Srov. TICHÝ, L., *Úvod do Nového zákona...*, s. 32).

³³ Pramen Q – z něm. *quelle*, „pramen“. Představuje hypotetickou sbírku (v odborné literatuře je označován jako *Logienquelle*, „pramen výroků“), obsahující především Kristovy výroky a promluvy, vedle které autoři evangelií Matouše a Lukáše použili i již napsané evangelium podle Marka, k těmto zdrojům přidali ještě i jiné když sepisovali svoje evangelia. Tento pramen Q byl naspaný pravděpodobně aramejsky, ale existovala i jeho řecká podoba. (Srov. PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z...*, pojem Pramen Q, s. 164 – 165).

³⁴ Srov. TICHÝ, L., *Úvod do Nového zákona...*, s. 32 – 33.

³⁵ HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Matouše*. Praha : Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 16.

³⁶ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1993, Úvod k evangeliu podle Jana, s. 90.

³⁷ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad..., s. 10.

2. 2. Evangelium podle Lukáše

Lukášovo evangelium je v Písmu postaveno jako třetí evangelium. Jelikož v této práci je stěžejním evangeliem, ze kterého je text který budeme podrobně rozebírat, proto jej uvádím na prvním místě. Evangelium, které sepsal Lukáš, má tři prameny. Když podstoupíme tři synoptická evangelia literárně kritickému srovnání, ukáže se nám, že první pramen, který evangelista Lukáš používal je Markovo evangelium, dalším pramenem je *pramen Q* a navíc měl k dispozici také své vlastní prameny, které byly písemné nebo ústní tradice. K těmto vlastním pramenům patřily zejména události Kristova dětství.³⁸ Evangelista Lukáš použil pro své evangelium jako jeden z pramenů Markovo evangelium, ale jiným způsobem než evangelista Matouš.³⁹ Lukáš „sleduje Markovo vyprávění přesněji, třebaže rád vypouští nápadné dublety, jako např. scény o nasycení, zatímco Matouš je ještě zdůrazňuje“.⁴⁰ Nevkládá do svého vypravování bloky látky, které jsou vykládající a odvozující, aby neporušil plynutí textu, ale do svého vyprávění jemným způsobem vetkává Kristovy výroky a činy (srov. L 9 – 19).⁴¹

Autor tohoto evangelia pocházel pravděpodobně ze syrské Antiochie, a toto své dílo věnoval vznešenému Teofilovi (srov. L 1, 1 – 4). V listě Koloským najdeme zmínku, ze které se můžeme domnívat, že byl povoláním lékař⁴² (srov. Ko 4, 14). Autorem evangelia podle Lukáše je nějaký na tu dobu velmi vzdělaný člověk, který ovládal dobře řečtinu. A jelikož znal dobře Starý Zákon v jeho řeckém překladu, totiž *Septuagintu*, můžeme říct, že to byl křesťan z pohanství. Lukáš píše své evangelium z pohledu generace prvokřesťanů, kterou přitahuje historické líčení dějin spásy. Z tohoto pohledu můžeme říct, že toto evangelium bylo sepsáno v období 80 – 90 let po Kristu. Ve stejném období vznikalo také Matoušovo evangelium.⁴³

³⁸ Srov. MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 13.

³⁹ Srov. JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ(editor), *Evangelium podle Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 16.

⁴⁰ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ(editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 16.

⁴¹ Srov. JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ(editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 16 – 17.

⁴² Tuto domněnku nelze popřít, ale ani potvrdit. Autor tohoto evangelia si pozorně všímá nemocných: např. malomocný L 5, 12 – 16; žena s krvácením L 8, 43 – 48 ...

⁴³ Srov. MAREČEK, P., *Úvod do Nového zákona*. Skripta CMTF UP: 2007 – 2008 [online], [citováno 2. 09. 2013], Dostupný z WWW: <https://www.portalcmtf.upol.cz/index_dt.php>, s. 35 – 36.

Evangelista Lukáš v sobě nezapře velmi nadaného vypravěče. Jeho evangelium je plné stručných, ale přesně vymezených událostí ze života Krista. V tomto evangeliu najdeme i to, co v ostatních není, např. podobenství o milosrdném Samařanovi (srov. L 10, 30- 35), nebo o Lazaru a boháčovi (srov. L 16, 19 – 31), a také snad nejznámější je podobenství o marnotratném synu (srov. L 15, 11 – 32). Lukáš tyto krátké příběhy stmeluje a uvádí od jednoho vyprávění. Lukášovo dílo je přínosem ke křesťanské literatuře, především proto, že propojil události prvotní církve⁴⁴ s událostmi z Kristova veřejného působení mezi lidmi. Z úvodní části Lukášova evangelia vyplývá to, že Lukáš si je vědom a dokonce to zdůrazňuje, že vypráví události. Nejdůležitější postavou Lukášova evangelia je Bůh, a celý evangelijní příběh se odvíjí ze vztahu k němu. Evangelista Lukáš je jediný pisatel evangelia, který poskytuje chronologické důkazy ke klíčovým událostem (srov. L 1, 5; 2, 1 – 2; 3, 1 – 2).⁴⁵

2. 3. Evangelium podle Matouše

Matoušovo evangelium je hned na začátku Nového zákona. D. J. Harrington má za to, že „Matoušovo evangelium je obecně považováno za revizi či druhé vydání Markova evangelia“.⁴⁶ Důvodem této úvahy je to, že většina látky, která se nachází v šestnácti kapitolách Markova evangelia, je také z velké části obsažena v evangeliu podle Matouše. Nicméně evangelista Matouš tento svůj pramen neopsal, nýbrž volně adaptoval a přidal k ní nějakou pro něj novou látku ze sbírky Ježíšových výroků (*pramen Q*), a také látku, kterou sesbíral z ústní tradice sám.⁴⁷ Evangelista Matouš neustále ve svém zpracování příběhu Ježíše Krista upozorňuje čtenáře, že tento příběh je naplněním závažných starozákonních zaslíbení. Ukazuje v něm to, že učení Ježíše Krista Zákon neruší, nýbrž jeho naplněním nabývá smysl (Mt 5, 17 – 20), a také je vlastně jeho objasněním, nebo dokonce můžeme říct i shrnutím (Mt 22, 34 – 40).⁴⁸

⁴⁴ Evangelium je věnováno Teofilovi, a v Lukášově době, když někdo uvěřil, tak s ním i celý jeho dům, což je takové malé společenství, které je jednotkou prvotní církve, tedy zařazuje zprávu o Kristu do kontextu dějin světa, tedy nejen Izraele.

⁴⁵ Srov. JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 14 – 16.

⁴⁶ HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Matouše...*, s. 15.

⁴⁷ Srov. HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Matouše...*, s. 15.

⁴⁸ Srov. *Bible*: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. Úvod k evangeliu podle Matouše, s. 11.

Evangelista Matouš, i křesťanská obec, pro kterou toto evangelium psal, zřejmě pocházeli z židovského prostředí a zajímali se o židovskou tematiku, zvláště o jejich hebrejská posvátná Písma ve kterých viděli svědectví o osobě Ježíše Krista a jeho činnosti mezi lidmi, které najdeme nejvýrazněji v takzvaných „citátech naplnění“ (srov. Mt 1, 22 – 23; 2, 15. 17 – 18. 23 ... atd.).⁴⁹ Jako místo sepsání Matoušova evangelia podle vědců, i když i mezi nimi jsou výjimky, se určuje buď Sýrie, nebo Palestina, protože v obci pro kterou píše, byla početná židovská populace a fakt, že bylo sepsáno v řečtině, naznačuje, že tamní lidé museli znát a také používat řecký jazyk. A ze zmínek o pohanech (srov. Mt 5, 47; 6, 7; 18, 7) je očividně jasné, že v oblasti kde pisatel Matoušova evangelia působil, byla také početná nežidovská populace.⁵⁰

Matouš hned od začátku svého evangelia Krista představuje jako oslaveného Pána v jeho společenství. Jméno „*Emmanuel*“, které zaznívá z andělových úst při zvěstování, tedy Bůh je s námi, zaznívá i v posledním verši tohoto evangelia: „A hle, já jsem⁵¹ s vámi (Mt 28, 20). Tedy vzkříšený Kristus je v církvi ustavičně přítomný. Matouš také zdůrazňuje Kristovu moc. Velmi obratným způsobem cituje místa z Písma, a navíc je zde Kristus představován jako Mesiáš, který byl očekáván Izraelem, a v Písmech předpovězen. Takže by se mohlo říct, že toto evangelium znázorňuje jako nejvhodnější a nejúplnější „*katechezi*“⁵². A jen pro zajímavost, Matoušovo evangelium jako jediné používá výraz „*církev*“.⁵³

⁴⁹ Srov. HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Matouše...*, s. 18.

⁵⁰ Srov. HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Matouše...*, s. 19.

⁵¹ Ekvivalent označení starozákonního Boha

⁵² Katecheze – z řec. *katéchésis*, „ústní poučení“, doslova poučení živým hlasem. Termín se užívá k označení výuky zaměřené na předávání křesťanské víry ... tedy výuky založené na poselství evangelia. (Srov. PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*, pojem katecheze, s. 88.).

⁵³ Srov. MAREČEK, P., *Úvod do Nového zákona*. Skripta CMTF UP: 2007 – 2008 [online], [citováno 2. 11. 2013], Dostupný z WWW: <https://www.portalcmtf.upol.cz/index_dt.php>, s. 33 – 35.

3. Pojem milosrdenství

3. 1. Pojem milosrdenství obecně

Milosrdenství, tímto českým výrazem je celkem dobře vyjádřeno a vystiženo to, co je myšleno hebrejskými výrazy *rahamin* a *hesed*.⁵⁴ „Překlad je přesto obtížný, protože oba hebrejské výrazy oscilují zhruba mezi soucitem a věností, a jsou tedy širší než naše 'milosrdenství', které hrozí sklouznout do pouhé citlivosti.“⁵⁵ Při překládání jsou také používány výrazy jako: zbožnost, soucit, smilování, dobrota, mírnost, nebo také i slovo milost⁵⁶, které je v našem výrazu milosrdenství zahrnuto.⁵⁷

Tedy hebrejské slovo *rahamin* vyjadřuje spontánní přichylnost člověka k člověku. Je to něha, či jemnost, jenž vyhledává možnost takového výrazu ve skutcích slitování, které má člověk vzhledem k člověku, jenž se ocitl v těžké situaci a dokonce odpuštění urážek. Druhé z hebrejských slov *hesed* se překládá do řečtiny většinou jako *eleos* a do češtiny se překládá slovním obratem „milosrdenství“. V původním smyslu má toto slovo význam zbožnosti a určitého vztahu mezi lidmi, který se zakládá na věnosti.⁵⁸

Při čtení Bible je možné vypožorovat, že milosrdenství není pouze nějakým planým citem, jak by se mohlo jevit, ale doopravdy je to vědomý a hluboký postoj opírající se o hledání dobra, který je v harmonii s vnitřním pocitem povinnosti máme vůči druhému a tím také pocitem věnosti vzhledem k sobě samému. A je to právě Bůh, který účinně projevuje své milosrdenství lidem v nouzi, zejména vyvolenému národu. A naproti tomu se očekává od člověka, že přijme za svou povinnost prokazovat milosrdenství bližnímu tak, jak zakouší Boží milosrdenství on sám, tedy vzorem pro počínání člověka je jednání Stvořitele.⁵⁹

⁵⁴ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem milosrdenství, s. 223.

⁵⁵ LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem milosrdenství, s. 223.

⁵⁶ Milost – je nezasloužená pomoc, nebo také přízeň, kterou Bůh dává, aby člověk odpověděl na jeho nabídku stát se Božími dětmi, účastnými na božské přirozenosti a věčného života. (Srov. PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z...*, pojem milost, s. 125.).

⁵⁷ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem milosrdenství, s. 223.

⁵⁸ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem milosrdenství, s. 223.

⁵⁹ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem milosrdenství, s. 223.

3. 2. Boží milosrdenství

3. 2. 1. Boží milosrdenství Starého Zákona

Boží milosrdenství se zjevuje člověku v jeho tísní. Člověk si odjakživa uvědomuje své neštěstí, nebo také svou hříšnost, tak se obrací k Bohu s důvěrou v jeho milosrdenství, které je nekonečné a je pro každého člověka který o něj stojí. Celým Starým Zákonem se táhne to, jak Izraelité neochvějně důvěřovali v Boží milosrdenství od své prvotní zkušenosti, kterou bylo vyjití z Egypta. Tento exodus pro celý izraelský národ znamená Boží záchranu z ruky faraóna, i když slovo „milosrdenství“ se v textu popisu události tohoto vysvobození nevyskytuje (srov. Ex 12 – 14). Také text Písma o povolání Mojžíšově dosvědčuje, že také celá tato událost je jedinečným skutkem nesmírného Božího milosrdenství vzhledem k vyvolenému izraelskému lidu: „Dobře jsem viděl ujařmení svého lidu, který je v Egyptě. Slyšel jsem jeho úpění pro *bezohlednost* jeho pohaněčů. Znam jeho bolesti. Sestoupil jsem, abych jej vysvobodil z moci Egypta a vyvedl jej ...“ (Ex 3, 7n). Tedy jestliže je Bůh milosrdný nemůže nečinně přihlížet na stísněnosti, které musí snášet jeho chráněnci. Spojuje je tedy jejich vzájemná láska, která je ze strany milujícího Boha především milosrdná.⁶⁰ V žalmech můžeme nalézt formu děkovné modlitby, tedy že žalmista děkuje za vyslyšení: „Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý, jeho milosrdenství je věčné!“ (Ž 107, 1), nebo také: „Z tvého milosrdenství se budu radovat a budu jásat, že jsi shlédli na mé pokoření.“ (Ž 31, 8a)

Nejdůležitějším okamžikem pro izraelský lid byl okamžik Božího zjevení na Sinajské poušti. Bůh sám prohlašuje, že se slitovává a smilovává nad kým On sám chce (srov. Ex 33, 19). A také v dalším textu je vysloveno to, že Bůh je tak milosrdný, že nedovolí zlu, aby bylo silnější, či mocnější než jeho milosrdenství: „Bůh plný slitování (*raham*) a milostivý (*hanun*), shovívavý, nejvyšší milosrdný (*hesed*) a věrný (*emet*), který osvědčuje milosrdenství (*hesed*) tisícům pokolení, který odpouští vinu, přestoupení a hřích; avšak viníka nenechává bez trestu, stíhá vinu otců na synech i na vnucích do třetího a čtvrtého pokolení.“ (Ex 34, 6n). Následky hříchů, čímž může být i trest poznamenávají provinilce z Božího dopuštění i na další jeho pokolení. Vyniká tak závažnost toho, co se stalo.⁶¹ Ale Boží milosrdenství je zcela neotřesitelné, protože trvá, dalo by se říct bez přestání, tedy navždy, a přináší lidem Boží pomoc, která nemá konce.

⁶⁰ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie*..., pojem milosrdenství, s. 223.

⁶¹ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie*..., pojem milosrdenství, s. 223.

V prorockých knihách Písma najdeme nejeden verš s tím, že proroci nezapomínají na Boží slitování, ani když musí oznamovat lidem ty nejhorší neštěstí, které přichází: „Což je mi Efrajim syn tak drahý, dítě mého potěšení? Kdykoli však o něm mluvím, znovu a znovu si ho připomínám.... Slituji, slituji se nad ním, je výrok Hospodinův.“ (Jr 31, 20). V žalmech se často ozývá volání po Božím milosrdenství, aby se Bůh smiloval: „Smiluj se nade mnou, Bože, pro milosrdenství svoje, pro své velké slitování zahlad’ moje nevěrnosti.“ (Ž 51, 3), nebo „Odvrať svou tvář od mých hříchů, zahlad’ všechny moje nepravosti.“ (Ž 51, 11). Taky že „znova nadejde den, kdy nevěrná nevěsta bude nazvána ‚omilostněnou‘ (*ruhama*).“⁶² Můžeme se v textu proroka Ozeáše dočíst o Boží lásce, se kterou jedná s izraelským lidem, a tak si potažmo tento obraz můžeme promítnout vzhledem k církvi, se kterou jedná jako se svou nevěstou, a které prokazuje věrnost a milosrdenství: „Zasnoubím si tě navěky, zasnoubím si tě spravedlností a právem, milosrdenstvím a slitováním, zasnoubím si tě věrností a poznáš Hospodina.“ (Oz 2, 21 – 22).

Bůh chce milosrdenství, tedy chce především, aby člověk zachovával a ctil přikázání lásky k druhému (srov. Ex 22, 26). Stejně tak Bůh z úst proroka Micheáše připomíná svému lidu, že milosrdná láska je vrcholem spravedlnosti: „Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré a co od tebe Hospodin žádá: jen to, abys zachovával právo, miloval milosrdenství a pokorně chodil se svým Bohem.“ (Mi 6, 8). Tento projev bratrství a solidarity k druhému je však ve Starém Zákoně prozatím omezeno na společný původ, tedy rodinu, a také na společnou víru: „Nebudeš se mstít synům svého lidu a nezanevřeš na ně, ale budeš milovat svého bližního jako sebe samého. Já jsem Hospodin.“ (Lv 19, 18). Podstatnou funkci těchto přikázání je odpírat lidské dychtivosti po pomstě a taky zapudit, či rozehnat ze srdce zášť vůči tomu kdo se na nás provinil. Což se promítá i od Nového Zákona, kdy Kristus toto odpuštění druhému vztahuje na každého, tedy i pohana.⁶³

3. 2. 2. Boží milosrdenství Nového Zákona

Ze Starého Zákona se odráží do Nového Zákona to, že Bůh je Bohem milosrdenství. Tedy by se dalo říct, že Starý zákon připravuje živnou půdu pro přijetí Nového Zákona. To, že Kristus, kterého milující Bůh poslal na svět, aby žádný kdo věří, nezahynul, ale měl věčný život a byl skrze něho spasen (srov. J 3, 16 – 17), se chtěl stát podobným svým bratřím ve

⁶² LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie*..., pojem milosrdenství, s. 224.

⁶³ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie*..., pojem milosrdenství, s. 224.

všem a na sobě zakusil život a bídu těch, které přišel vykoupit z otroctví hříchu (srov. Žd 4, 15). Kristovo veřejné působení je v podstatě zjevením Božího milosrdenství, přestože je pisatelé evangelií takto výslovně neoznačují.⁶⁴

Ze všech evangelistů si toho nejvíce všímá Lukáš. Kristus je „přítelem chudých“ (srov. L 4, 18), dále je „přítelem hříšníků“ (srov. L 7, 34), který z nich nemá strach a neštítí se jich (srov. L 5, 30). Kristovo milosrdenství, které má vůči zástupům (srov. Mt 14, 14; Mk 6, 34) se v evangeliu podle Lukáše konkretizuje na jednotlivé osoby, např.: bylo mu líto vdovy, které zemřel jediný syn (srov. L 7, 13). Kristus chtěl lidem ukázat a ve svém chování navždy zobrazit rysy Božího slitování. Je hlasatelem radostné zvěsti, kterou hlásá hříšníkům, kterým se díky farizejské přísnosti uzavíral vchod, či brána do nebeského království. Kristus ve svých podobenstvích upozorňuje, koneckonců v přímé souvislosti se Starým Zákonem, jak se Boží srdce raduje, ale ne jak by se dalo čekat z lidí, kteří jsou skálopevně přesvědčeni o své vlastní spravedlnosti, nýbrž z obrácení hříšníků, kteří mají podobnost ve ztracené a znovunalezené ovečce nebo penízi (srov. L 15, 7; 15, 10), a jak se musí radovat otec, když zdálky vidí svého, pro něj ztraceného syna (srov. L 15, 20).⁶⁵ „V důsledku této Ježíšovy všeobecné slitovnosti se na něj pochopitelně trpící obrazení jako na Boha: «Kyrie eleison!» (srov. Mt 15, 22; 17, 15; 20, 30n).“⁶⁶

Vskutku přehojné je milosrdenství Boží. Bůh je doopravdy „Otcem milosrdenství“ pro každého člověka, a také Bůh veškeré útechy (srov. 2 K 1, 3). V Pavlových listech se oznamuje velikost a hojnost Božího milosrdenství, které se projevuje v plánu, který se projevuje spásou a pokojem⁶⁷. Tato Pavlova nauka vyvrcholuje v listě Římanům: totiž, že „Židé se mýlí, když jsou přesvědčeni, že se lze propracovat ke spravedlnosti vlastními skutky podle Zákona. I oni zhřešili a potřebují Boží milosrdenství, skrze spravedlnost z víry. Na druhé straně jsou vtahováni pohané, kterým nebylo slíbeno nic, od slitovného pole nezměrného Božího milosrdenství. Všichni musí uznat vlastní hříšnost, a tak dosáhnout milosrdenství: «Bůh totiž dopustil, aby upadli do neposlušnosti všichni, aby tak mohl všem prokázat milosrdenství» (Řm 11, 32).“⁶⁸

⁶⁴ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem milosrdenství, s. 224.

⁶⁵ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem milosrdenství, s. 224 – 225.

⁶⁶ LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem milosrdenství, s. 225.

⁶⁷ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem milosrdenství, s. 225.

⁶⁸ LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem milosrdenství, s. 225.

Pro křesťana je zřejmé to, že když Kristus od svých apoštolů vyžadoval, aby byli dokonalí, jako je dokonalý nebeský Otec (srov. Mt 5, 48), že to samé se vyžaduje také od nich. A platí to pro každého. Pro evangelistu Lukáše, to co zachytil Matouš v tomto verši, znamená, že má člověk být milosrdný, tak to aktualizuje na: „Bud'te milosrdní, jako je milosrdný váš Otec.“ (L 6, 36). Vždyť milosrdenství přibližuje křesťana, tak jak to Kristus vypravuje ve svém podobenství o milosrdném Samaritánovi (srov. L 10, 25 – 37) k bližnímu, a to nejen k bližnímu, kterého známe, což je asi samozřejmé, ale i k tomu člověku, kterého neznáme, a to včetně těch, kteří se vůči tomuto člověku provinili jak je to vidět v podobenství o nemilosrdném služebníkovi (srov. Mt 18, 23 – 35). Proč máme činit druhým milosrdenství? Těch důvodů je vícero: protože Bůh je plný milosrdenství a slitování ke svým dětem (srov. Mt 18, 32n), a také my budeme jednou souzeni, tak jak jsme pokazovali druhým své milosrdenství, i když třeba bez zjevného spojení s osobou Krista, jak Kristova slova o posledním soudu zaznamenal evangelista Matouš (srov. Mt. 25, 31 – 46). Křesťan se tedy má lišit svým životem od světa, ve kterém žije, má mít ve svém srdci pro druhého láskyplnou dobrotu a milosrdenství jak píše Pavel v listě do Efezu (srov. Ef 4, 32). Dále je mimo jiné potřeba neuzavírat své srdce pře tím kdo se ocitl v nouzi, neboť jak píše Jan ve svém prvním listě: „Má-li někdo dostatek a vidí, že jeho bratr má nouzi, a bez soucitu se od něho odvrátí – jak v něm může zůstat Boží láska?“ (1. J 3, 17).⁶⁹ Kromě toho Jan pro své posluchače shrnuje přikázání: „A to je jeho přikázání: věřit jménu jeho Syna Ježíše Krista a navzájem se milovat, jak nám přikázal.“ (1 J 3, 25)

⁶⁹ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie...*, pojem milosrdenství, s. 225.

4. Kontext 15. kapitoly Lukášova evangelia

Kapitola 15. Lukášova evangelia se skládá ze tří podobenství, v nichž se objevuje téma „radost ze znovuobjevení ztraceného“. Kristus v této kapitole „vypráví tři příběhy, které patří mezi nejkrásnější v evangelijní tradici. Jsou zvláštní pouze v tom, že pro naše vnímání Ježíše představují určitou originalitu a u Lukáše specifickou citlivost.“⁷⁰

Autorův redakční úvod, tedy úvodní dva verše odkazují na skupiny lidí, ke kterým Kristus mluví. Benedikt XVI. poznamenává ve své knize Ježíš Nazaretský, že v těchto podobenstvích můžeme vidět dvě naprosto odlišné skupiny lidí: celníky⁷¹ a hříšníky to je ta první skupina; a na druhé straně farizeje⁷² a učitelé Zákona⁷³.⁷⁴ Jde tu vlastně o Kristovo „společenství se „samými“ celníky a hříšníky, které farizeje pohoršuje. Protože Ježíš demonstrativně „přijímá“ hříšníky a opovrhované „a jí s nimi“ (srov. L 5, 29 – 32; 7, 34), hněvají se židovští náboženští vůdci. Těmito podobenstvími Ježíš ospravedlňuje své jednání.“⁷⁵

Dále zde nacházíme podobenství o ztracené ovci, které má paralelu v Matoušově evangeliu (srov. Mt 18, 12 – 14). Každý pastýř, který je aspoň trochu normální, přece nechá stádo stádem a jde za svou pohřešovanou ovci. Stejně tak další podobenství o ztraceném penízi. Žena udělá vše, aby tu drobnou minci našla. Podobenství o ztraceném penízi žádnou

⁷⁰ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše*, s. 257.

⁷¹ Celník = publikán – z lat. *publicanus*, „výběrčí cla, daní, desátků“, celník. Přesněji řečeno to v antickém Římě byli nájemci těchto výběrčích úřadů. Za Ježíšova života byli v Palestině nenáviděni, protože pracovali pro Římany. Byli považováni za nepoctivé čili za hříšníky a nečisté. (Srov. PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*, pojem Publikán, s. 172).

⁷² Farizeové – snad z hebr. *paruš*, aram. *perishajja*, „oddělení“, později řec. *farisaioi*. Židovské politické a náboženské hnutí, vzniklo v Makabejské době (2. stol. př. Kr.), stavěli se proti pohanským vlivům, byli obhájci tóry (psaný zákon) a „tradice otců“ (ústní zákon). Jejich přísná nařízení se projevovala především v čistotě zákonů, placení desátků a v dodržování sobotního odpočinku (*šabat*). Vyznávali vzkříšení těla a věřili v příchod Mesiáše. V Ježíšově době byli vlivnou skupinou; Ježíš s nimi často diskutoval, protože dávali přednost předpisům zákona před člověkem a kladli doslovné znění zákona nad ducha (smysl) zákona. (Srov. PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z...*, pojem Farizeové, s. 57.)

⁷³ Učitelé zákona = Zákoníci – v Palestině po návratu z babylonského zajetí, to byli učitelé zákona s čestným titulem rabín. Ale za časů Ježíše to bývali teologové a právníci, proto se jim taky říkalo znalci zákona a tvořili velmi vlivnou skupinu. (Srov. PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z...*, pojem Zákoníci, s. 228.)

⁷⁴ Srov. RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský...*, s. 145.

⁷⁵ MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše...*, s. 128.

paralelu v Písmu nemá, pisatel Matoušova evangelia toto podobenství nepovažoval za důležité a tak jej zřejmě vypustil. Obě podobenství mají společnou radost nad nalezením. Radost, kterou sám Kristus aplikuje na radost která je v nebi nad těmi, kdo se obrátí svým smýšlením k Bohu. Proto se i my máme radovat nad každým obráceným hříšníkem, to znamená neodpuzovat od sebe hříšníky a lidi na okraji společnosti, ale snažit se je dovést k niternému poznání, že i oni jsou Bohem chtěnými a milovanými.⁷⁶

Jak je z textu 15. kapitoly zřejmé, tak „tyto dva příběhy jsou základem dalšího podobenství o ztraceném synovi, jenž patří spolu s příběhem o milosrdném Samařanovi mezi nejčastěji vykládaná a nejoblíbenější evangelijní podobenství.“⁷⁷ Tedy dalším podobenstvím v této kapitole Lukášova evangelia je podobenství o marnotratném synu⁷⁸. Tento příběh máme zaznamenaný opět pouze u Lukáše. Kristova úvodní slova k tomuto podobenství jsou: „Jeden člověk měl dva syny.“ (L 15, 11) Podle Benedikta XVI. tím Kristus navazuje na starodávnou tradici, která se táhne celým Starým zákonem, tedy námět dvou bratrů. Mohli bychom začít hned ze začátku Bible příběhem Kaina a Ábela (srov. Gn 4), přes Izmaela a Izáka (srov. Gn 21), a pokračovat Ezauem a Jákobem (srov. Gn 27). Dále se tato tematika v textu Písma odráží, i když v trochu pozměněné podobě, v chování deseti bratrů k Josefovi (srov. Gn 37). Z textu se dá pozorovat, že mezi bratry panuje zvláštní logika, kterou bychom mohli pojmenovat jako dialektiku, která zůstává na dějišti Starého zákona jako stále nevyřešená záležitost.⁷⁹ V Novém zákoně Kristus tuto mezibratrskou záležitost uchopuje a uvádí do nové roviny, totiž do roviny Božího jednání v dějinách, a uvádí jí do nového zaměření. V Novém zákoně máme text o dvou bratřích v Matoušově evangeliu (srov. Mt 21, 28 – 32)⁸⁰. Podle Benedikta XVI. jde i v tomto textu o relaci mezi hříšníky a farizeji; i zde jde o výzvu Krista, aby lidé přitakali milujícímu Bohu, který nás volá k sobě.⁸¹

⁷⁶ Srov. MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše...*, s. 128.

⁷⁷ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 258.

⁷⁸ Název tohoto podobenství by mohl být i Podobenství o dobrotivém otci. (Srov. MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše...*, s. 129.

⁷⁹ Srov. RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský...*, s. 145.

⁸⁰ Toto nepředstavuje paralelní verzi

⁸¹ Srov. RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský...*, s. 145 – 146.

5. Podobenství o ztracené ovci

5. 1. Podobenství o ztracené ovci v Lukášově evangeliu (L 15, 4 – 7)

Podobenství o ztracené ovci⁸² je v Lukášově evangeliu zachyceno takto:

„Má-li někdo z vás sto ovcí a ztratí jednu z nich, což nenechá těch devadesát devět na pustém místě a nejde za tou, která se ztratila, dokud ji nenalezne? Když ji nalezne, vezme si ji s radostí na ramena, a když přijde domů, svolá své přátele a sousedy a řekne jim: ‚Radujte se se mnou, protože jsem našel ovci, která se mi ztratila.‘ Pravím vám, že právě tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem, který činí pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují.“ (L 15, 4 – 7)

Toto podobenství, které Kristus převzal ze života pastýřů, je někdy označováno jako „judské podobenství“, jelikož Judsko je označováno jako země pastýřů.⁸³ Pro evangelistu Lukáše jsou v tomto podobenství klíčové pojmy „ztracení“ a „nalezení“. Tyto pojmy prostupují také dalšími dvěma podobenstvími, tj. o ztraceném penízi (L 15, 8 – 10) a o marnotratném synu (L 15, 11 – 32). Pastýř ztratí jednu ovci, v apokryfním Tomášově evangeliu je ještě definována tato ztracená ovce, jako ta „největší“ z celého stáda⁸⁴, což by mohlo vést k dojmu, že pastýř na své svěřené ovce nedával pozor, což se můžeme i přesvědčit v Písmu, že bylo období v izraelském národě, kdy bylo ústy proroka Ezechiela řečeno: „Toto praví Panovník Hospodin: Běda pastýřům Izraele, kteří pasou sami sebe. Což pastýři nemají pást ovce?“ (srov. Ez 34, 2b). Ale tímto se dostáváme do spekulací, o které v této práci nejde. Pro nás jsou důležité pojmy, které má podobenství o ztracené ovci společné s následujícími dvěma podobenstvími, tedy „ztracení“ a „nalezení“.

Lukáš vypráví své křesťanské obci podobenství o ztracené ovci tak, že pastýř svou ztracenou ovci nejenže nachází, ale dokonce když jí najde si ji vloží na ramena a sám nese zpět ke stádu domů. Tímto nepatrným detailem evangelista Lukáš vyvolává v mysli posluchačů představu spjaté s helénistickou pastorální tradicí, tedy i biblickým obrazem

⁸² Toto podobenství o ztracené ovci nalezneme nejen v Lukášově evangeliu (L 15, 4 – 7), ale také v Matoušově evangeliu (Mt 18, 12 – 14), a v apokryfním Tomášově evangeliu (107) – viz. příloha.

⁸³ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 43.

⁸⁴ Viz příloha (nebo POKORNÝ, P., *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*. Praha: Kalich, 1981, s. 138).

pastýře pečujícího o své stádo (srov. Ž 23, 1 – 6). Tento obraz pastýře a stáda dramaticky popisuje už prorok Ezechiel, kde Hospodin ohlašuje trest „pastýřů Izraele“, protože slevili z péče o jím svěřený lid, a také přislubuje, že Bůh ustanoví nového pastýře, který převezme úkol a bude pást svěřené ovce (srov. Ez 34, 1 – 24).⁸⁵

Pastýř měl stádo sto ovcí, což nebylo málo, nebylo to ani moc. V Písmu nalezneme i držitele větších stád, např.: Job měl ovcí čtrnáct tisíc (srov. Jb 42, 12), nebo taky karmelský Nabal, ten měl ovcí tři tisíce (srov. 1 S 25, 2). Pastýř večer shromažďuje své ovce do ovčince k přenocování, tím ovčincem bylo nějaké travnaté místo, které bylo ohrazeno balvany. A tu upozoruje, že mu jedna ovce chybí a protože má o ní strach, jde ji hledat. Snad uvízla v trní, nebo spadla do rokle, o které v této krajině není nouze. Cestou se vyptává ostatních pastýřů, kteří také ženou na večer své ovce do ohrad, jestli neviděli jeho ztracenou ovečku. Sdílí s nimi své trápení.⁸⁶

Tak se vyptává a hledá, a najednou jí nalezne. „Dobrý pastýř ovci nebije, ale vyčerpanou a snad i zraněnou vkládá na ramena. A jeho radost z nalezené ovečky je tak veliká, že jí musí s někým sdílet. S kým jiným, než s těmi, kterým si stěžoval, kteří cítili s jeho bolestí a kteří budou zase s ním upřímně sdílet jeho radost.“⁸⁷ A tak pastýř ke své radosti nad tím, že našel svou ztracenou ovci, svolá všechny známé a sousedy. A slaví svou radost v jejich společenství. Toto společenství radosti má svůj obraz radosti v nebi, tedy Boží radosti nad hříšníkem, který se obrátí (srov. L 15, 7). Tady můžeme pozorovat vztah Bůh a člověk. Tento vztah je osobní, protože Bůh má starost o každého člověka. Ví i o tom nejnepatrnějším člověku zde na zemi. A samo nebe tady v tomto verši odsuzuje tvrdost farizeů a ospravedlňuje Kristovo milosrdenství, nad kterým se pokrytecky pohoršují.⁸⁸

V kralickém překladu si můžeme všimnout jednoho rozdílu, a to, že pastýř jde hledat ovci „... kteráž zahynula“⁸⁹. V ostatních překladech ve stejném verši jde o ovci, která se ztratila. Což může nasvědčovat tomu, pokud interpretujeme Boha, eventuelně Krista jako „Dobrého Pastýře“ (srov. J 10, 1 – 21), že by bylo na místě uvést výpověď Písma o Kristu, a to, že „... Syn člověka přišel, aby hledal a spasil, co zahynulo.“ (srov. L 19, 10), protože

⁸⁵ Srov. JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 258.

⁸⁶ Srov. MERELL, J., *Kristova podobnosti...*, s. 43 – 44.

⁸⁷ MERELL, J., *Kristova podobnosti...*, s. 44.

⁸⁸ Srov. MERELL, J., *Kristova podobnosti...*, s. 44.

⁸⁹ Srov. L 15, 4 – Kralický překlad bible. (*Bible svatá*. Podle posledního vydání Kralického z roku 1613, Praha : Česká Biblická společnost, 1991, s. 80).

Kristus sám o sobě říká: „Já jsem vzkříšení a život. ...“ (srov. J 11, 25). Bůh přece může i to co zahynulo přivést k životu, a to k životu s ním a pro něj, neboť jak se můžeme dovědět v Písmu, v Bohu „... žijeme, pohybujeme se, jsme ...“ (srov. Sk 17, 28).

5. 2. Podobenství o ztracené ovci v Matoušově evangeliu (Mt 18, 12 – 14)

Text podobenství o ztracené ovci tentokrát v Matoušově evangeliu zní:

„Co myslíte? Má-li někdo sto ovcí a jedna z nich zbloudí, nenechá těch devadesát devět na horách a nejde hledat tu, která zbloudila? A podaří-li se mu ji nalézt, amen, pravím vám, bude se z ní radovat víc než z těch devadesáti devíti, které nezabloudily. Právě tak je vůle vašeho nebeského Otce, aby nezahynul jediný z těchto maličkých.“ (Mt 18, 12 – 14)

Srovnáme-li toto podobenství se zněním, jak je zaznamenal evangelista Lukáš (srov. L 15, 4 – 7) jsou velice nápadné tyto rozdíly:

- Evangelista Matouš zde v textu podobenství mluví o „ovci, která zbloudila“ (Mt 18, 12), popřípadě, jak můžeme vidět v následujícím verši, o ovcích, „které zbloudily“. Zatímco evangelista Lukáš mluví o „ztracené ovci“ (srov. L 15, 4).
- Pro Matouše je opět nalezená ovce „jediný z těchto maličkých“ (Mt 18, 14). Ale Lukáš srovnává svou nalezenou ovci s „hříšníkem, který činí pokání“ (L 15, 7)
- Oba evangelisté mají ve svém textu o „nebeské radosti“, avšak Matouš jde dále, ukazuje na vůli nebeského Otce (srov. Mt 18, 14)

Samozřejmě bychom se mohli prát jak velký rozdíl je, mluví-li někdo o ztracené, zbloudilé, nebo bloudící ovci. Evangelista Matouš měl zřejmě zkušenost se situací ve své křesťanské obci, a tak záměrně hovoří o zbloudilé (svedené) a pak i bloudící ovci. Pisatel Matoušova evangelia nechtěl jistým způsobem dávat přednost zbloudilým hříšníkům, ale evidentně mu šlo o jiný problém, který se v jeho obci objevoval. Lidé, kteří svým „pohrdáním maličkých“ (srov. Mt 18, 10) pohoršují další lidi, které tak dělají náchylnými pro svody falešných proroků. Tito lidé by si podle Matouše měli vzpomenout na Boží vůli. A jak by každý pastýř ovcí potvrdil, tak taková bloudící ovce vyžaduje mnohem více ohledů, než ty, které

nebloudí.⁹⁰ Dále evangelista Lukáš ve svém vyprávění o ztracené ovci píše, že pastýř, zanechal stádo o devětadevadesáti kusech ovcí na pustém místě, ale ve vyprávění téhož příběhu Matoušově evangelia nalezneme, že těch devadesát devět ovcí pastýř nechal na horách.

Na začátku tohoto textu je vidět, že Kristus měl v úmyslu, aby se lidé kolem něho zamysleli, proto začíná toto podobenství otázkou „Co myslíte?“ (Mt 18, 12a), jako by tím chtěl lidi přivést k tomu, aby o tom co jim dále řekne, uvažovali. Obraz pastýře a stáda ovcí nenacházíme jen v podobenství o ztracené ovci, ale také u proroka Ezechiela, kde jsou pastýři Izraele kritizováni „... zaběhlou jste nepřivedli nazpět, po ztracené jste nepátrali ...“ (Ez 34, 4). A Bůh jim říká, že On sám bude pást své ovce jako dobrý a svědomitý pastýř „Ztracenou vypátrám, zaběhlou přivedu zpět ...“ (Ez 34, 16).⁹¹ Pisatel Matoušova evangelia v tom píše „podaří-li se mu ji nalézt, ...“ (Mt 18, 13) jakoby jemně naznačoval, nebo spíše upozorňoval, že vynaložené úsilí při hledání může být marné, protože hledání ovce nemusí být vždy úspěšné. A tak když se pastýř radoval z nalezení své ovce, Matouš to zaznamenal takto: „...bude se z ní radovat víc než z těch devadesáti devíti, které nezabloudily“, to vypovídá, že tato radost nad ztracenou ovci nenaznačuje to, že pastýř má nedostatek zájmu o ty, kdo nikdy nezabloudili. Pastýř má radost z každé své ovce, ale o to větší má radost, když se k němu vrátí ovce, která zbloudila a kterou s vynaložením všech svých sil neúnavně hledá, až jí nalezne.⁹² Pastýř přeci hledá své zbloudilé ovce, aby je zachránil před zahynutím, protože ovce neví, že odloučení od pastýře znamená pro ní jistou smrt. To ví jen Pastýř, kterému na ovcích skutečně záleží. Matouš v následujícím verši používá zájmeno „váš“, tedy „...vůle vašeho nebeského Otce ...“ (Mt 18, 14). Kristus používá pro Boha označení „můj Otec“⁹³. A v řeckém překladu „doslova stojí „vůle před vašim Otcem“, což je jakýsi druh „*targumismu*“, aby se nemluvilo přímo o Bohu.“⁹⁴

Matoušova aplikace podobenství o Ztracené ovci rozpoznává v pastýři samotného Boha, jak to můžeme vidět v textu proroka Ezechiela: „Sám budu pást své ovce a dám jim odpočívát, je výrok Panovníka Hospodina.“ (Ez 34, 15).⁹⁵ Toto podobenství by mělo a má

⁹⁰ Srov. LIMBECK, M., *Evangelium sv. Matouše...*, s. 202.

⁹¹ Srov. HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Matouše...*, s. 293.

⁹² Srov. HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Matouše...*, s. 293.

⁹³ Srov. Mt 16, 17; Mt 20, 23; L 24, 49; J 6,32; J 8, 54

⁹⁴ HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Matouše...*, s. 293.

⁹⁵ Srov. HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Matouše...*, s. 293.

zpochybňovat naše představy o společenském postavení a vlastní důležitosti, a to jak v Božím království, tak i v životě zde na zemi. Připouští skutečnost hříchu a pomáhá nastítnit postup jednání s těmi, kdo vedou svým jednáním druhé ke hříchu. Dále má toto podobenství pastorační aspekt, totiž to, že dává najevo horlivost a starostlivost Boha pro ty, kteří se z nějakých důvodů ocitli na okraji společnosti („maličké“) a taky „zbloudilé“, podle vzorového příkladu Boha Pastýře. Toto zjištění by mělo vést ke střízlivosti a zároveň je povzbudivé, protože vidíme, že křesťanská obec, ve které působil autor Matoušova evangelia, se potýkala se stejnými problémy, jako se potýkají křesťané v dnešní době.⁹⁶

⁹⁶ Srov. HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Matouše...*, s. 295.

6. Podobenství o ztraceném penízi (L 15, 8 – 10)

Podobenství o ztraceném penízi zachytil evangelista Lukáš tímto způsobem:

„Nebo má-li nějaká žena deset stříbrných mincí a ztratí jednu z nich, což nerozsvítí lampu, nevymete dům a nehledá pečlivě, dokud ji nenajde? A když ji nalezne, svolá své přítelkyně a sousedky a řekne: ‚Radujte se se mnou, poněvadž jsem našla peníz, který jsem ztratila.‘ Pravím vám, právě tak je radost před anděly Božími nad jedním hříšníkem, který činí pokání.“ (L 15, 8 – 10)

Toto podobenství stejně jako předchozí podobenství o ztracené ovci je také vzato z běžného denního života obyvatel Palestiny. V tomto podobenství se objevuje postava ženy a žen – přítelkyň a sousedek, které se podílejí na společném slavení radosti oné ženy, která ztratila minci. Tato žena má pouze deset stříbrných mincí. V době Kristova působení byla jedna stříbrná mince asi tak celodenní mzda pracujícího člověka. Tím nám Kristus ve svém podobenství poukazuje na fakt, že žena byla dost chudá.⁹⁷ Deset stříbrných mincí, které tato chudá žena měla, by mohlo představovat i ženin šperk – deset spojených stříbrných mincí, který zdobil její hlavu, což byla část výbavy, kterou dostávaly nevěsty.⁹⁸

Jakmile tato chudá žena zpozorovala, že jí jedna stříbrné mince chybí, rozžehne lampu a začne hledat ve svém skromném obydlí. Chudé domky byly a i v dnešní době ještě jsou tmavé, protože mají pouze jen nepatrné okénko a malou branku jako vchod. Proto i ve dne, když svítí slunce tím malým okénkem pronikne do domku jen málo světla a z toho důvodu jsou tam temné kouty, ve kterých jsou navíc často i nejrůznější věci denní potřeby.⁹⁹ Tak tedy v činnostech, které žena dělá, tedy v „rozsvícení lampy“, „zametání podlahy“ a pečlivé hledání může čtenář, nebo eventuálně posluchač vidět to, že žena prožívá úzkost ze ztráty jedné mince ze svého tak pečlivě střeženého pokladu.¹⁰⁰ Tato žena zarmoucená nad ztrátou svého pokladu vysmejčí celé své obydlí, protřepe rohože, posvítí si do všech koutů, nevynechá jediné místočko, prostě pátrá po svém drahocenném pokladu, a nevynechá ani skulinku, do které by mohla její ztracená mince zapadnout. Konečně po usilovném hledání svoji ztracenou minci nachází.¹⁰¹

⁹⁷ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 44.

⁹⁸ Srov. MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství*. Praha: Blahoslav, 1972, s. 169.

⁹⁹ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...í*, s. 44.

¹⁰⁰ Srov. JOHNSON, L. T.; HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 258.

¹⁰¹ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 44.

Žena svou minci našla, a raduje se z toho, a tak lze předpokládat, že by to ani nebyla orientální výřečná žena, kdyby se nepodělila o svou radost se svými přítelkyněmi i sousedkami, a tak čím větší byla její úzkost a bolest ze ztráty jedné mince z jejího pokladu, tím větší je radost z nalezení.¹⁰² „Pravá radost není ovšem nikdy radost o samotě, v izolaci; pravá radost – a to v plné míře platilo pro lidi Orientu – je vždy ve společenství s druhými.“¹⁰³

I toto podobenství naznačuje přísné pokárání, které patří „zákoníkům a farizeům, kteří „protestují“ proti Ježíšově ochotě přijímat ztracené z Božího lidu: mají přece všichni společně co oslavovat! Protiklad mezi „radostí v nebi“ (tedy Boží radostí) a tímto lidským protestem je v této chvíli pouze naznačen.“¹⁰⁴

¹⁰² MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 44 – 45.

¹⁰³ MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 169.

¹⁰⁴ JOHNSON, L. T.; HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 258.

7. Podobenství o marnotratném synu¹⁰⁵ (L 5, 11 – 22)

7. 1. Mladší syn

V první části podobenství o marnotratném synu vypovídá o otci a mladším synu:

„Řekl také: „Jeden člověk měl dva syny. Ten mladší řekl otci: ‚Otče, dej mi díl majetku, který na mne připadá.‘ On jim rozdělil své jmění. Po nemnoha dnech mladší syn všechno zpeněžil, odešel do daleké země a tam rozmařilým životem svůj majetek rozházel. A když už všechno utratil, nastal v té zemi veliký hlad a on začal mít nouzi. Šel a uchýtil se u jednoho občana té země; ten ho poslal na pole pást vepře. A byl by si chtěl naplnit žaludek slupkami, které žrali vepři, ale ani ty nedostával. Tu šel do sebe a řekl: ‚Jak mnoho nádeníků u mého otce má chleba nazbyt, a já tu hynu hladem! Vstanu, půjdu k svému otci a řeknu mu: Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem; přijmi mne jako jednoho ze svých nádeníků.‘ I vstal a šel k svému otci. Když ještě byl daleko, otec ho spatřil a hnut lítostí běžel k němu, objal ho a políbil. Syn mu řekl: ‚Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem.‘ Ale otec rozkázal svým služebníkům: ‚Přineste ihned nejlepší oděv a oblečte ho; dejte mu na ruku prsten a obuv na nohy. Přiveďte vykrmené tele, zabijte je, hodujme a buďme veselí, protože tento můj syn byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.‘ A začali se veselit.“ (L 15, 11 – 24)

Toto podobenství o marnotratném synu¹⁰⁶, které by se dalo označit také jako povídka, se nachází výhradně v Lukášově evangeliu. Navazuje na dvě předchozí podobenství tak, že podrobněji rozvádí jejich smysl. Začátek podobenství je zcela konkrétní, a to: „Jeden člověk

¹⁰⁵ V Jeruzalémském překladu bible je toto podobenství uvedeno jako Ztracený a věrný syn: podobenství o „marnotratném synovi“. (srov. *Jeruzalémská bible*. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou, Praha: Krystal OP; Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 1813).

¹⁰⁶ „V dějinách výkladu tohoto podobenství se vyskytla častěji tendence spatřovat ve starším synu žida, v mladším pohana, a číst pak v podobenství rivalitu, která existovala v prvotní církvi mezi židokřesťanstvím a pohanokřesťanstvím. Do určité míry k tomu přispívala kresba údělu mladšího syna v cizí pohanské zemi. Podrobné studium podobenství však ukáže, že toto nebyl záměr Ježíšův. Je to dobře vidět z údaje, že otec, když se mladší syn vrátí, dá rozkaz služebníkům, aby přivedli vykrmené tele a zabili je. Sloveso, které je v řečtině užito na místě našeho „zabít“, znamená vlastně po židovském způsobu obětovat. Rodina, která je v příběhu kreslena je rodina židovská. I oba synové jsou tedy viděni jako židé. Podobenství vzniklo v Ježíšově konfliktu s farizeji. Nová situace však církev vedla k tomu, aby podobenství rozuměla nově a zachovala při tom jeho základní smysl.“ (MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 178).

měl dva syny.“ (L 15, 11). V tomto směru můžeme také připomenout fakt, že i evangelista Matouš ve svém evangeliu uvádí podobenství o „dvou synech“ (srov. Mt 21, 28 – 31), jež prokazuje určitou námětovou podobnost, nikoli však paralelní verzi.¹⁰⁷

Mladší syn se doma asi nějak necítí dobře, tak řekl svému otci: „Otče, dej mi díl majetku¹⁰⁸, který na mne připadá.“ (srov. L 15, 12). Podle židovského zákona starší, tedy prvorozený syn měl dostat dvě třetiny otcova majetku jako dědictví (srov. Dt 21, 15 – 17), mladšímu synovi by náležela pouze třetina, a tu také obdržel, jak se v textu podobenství dočteme. Tedy od svého otce vyžaduje dědický podíl¹⁰⁹ už nyní, za života svého otce. A otec mu vyhoví¹¹⁰, i když by každý čekal něco jiného. Tak tedy rozdělí svůj majetek mezi oba své syny.¹¹¹ Můžeme se domnívat o lehkovážnosti skutku mladšího syna, který požaduje, řekli bychom jen „svůj podíl“. Text nenaznačuje, že by synova žádost byla v některém svém smyslu zavrženíhodná, tak mu otec vyhoví, takže můžeme z toho soudit, že je v nějakém svém významu i smysluplná.¹¹² A otec tím, že svůj majetek opravdu rozdělí a vydá, umožní jednomu synu odejít s majetkem. A tím dost riskuje, protože mladší syn a s ním i část majetku

¹⁰⁷ Srov. JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 254.

¹⁰⁸ Díl majetku – toto právo bylo následující – ze zákona, tedy po smrti otce, a nebo darem za života. V druhém případě platilo pravidlo, že jmění, nebo chceme-li kapitál, dostal obdarovaný hned, a úrok až po otcově smrti. To znamená, že syn dostane v případě darování za otcova života

a) vlastnictví – otec nesmí např. prodat daný pozemek

b) ale ne dispoziční právo – tedy to co syn prodá, kupec přebírá na danou věc vlastnictví, teprve až po smrti otce

c) a také ne využití – tedy tohle zůstává neomezeně otci až do jeho smrti

Tento právní vztah odpovídá našemu příběhu, tedy starší bratr je považován za jediného vlastníka, ale navzdory tomuto však otec určuje využití – tedy majetek pořád spravuje otec až do své smrti. (srov. JEREMIAS, J., *Die Gleichnisse Jesu*. 7. durchgeseh. Aufl. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1965, s. 128 – 129).

¹⁰⁹ Ve Starém zákoně se také dočteme o dělení dědictví, je to spíše napomenutí. Srov. Sir 33, 20 – 24. Lze však předpokládat, že i ve složité hospodářské situaci, která panovala v Kristově době, bylo dědické vypořádání, co se týká mladších synů a jejich odchod do ciziny záležitostí, která byla zcela běžnou. (Srov. MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše...*, s. 129.).

¹¹⁰ Stojí za povšimnutí, že ze sociálně-historického hlediska bylo odstěhování mladších synů v rámci méně bohatých židovských obyvatel v prvním století běžným jevem. V Římské říši byla značná migrace z hospodářských důvodů. (Srov. SCHOTTROFF, Luise, *Die Gleichnisse Jesu*, Gütersloh : Gütersloher Verlagshaus, 2005, s. 180).

¹¹¹ Srov. MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše...*, s. 129.

¹¹² Srov. SCHOTTROFF, Luise, *Die Gleichnisse Jesu...*, s. 179.

zmizí nenávratně kdesi ve světě.¹¹³ Mladší syn prostě odešel z domova plný pýchy a možná i sobectví, se spoustou peněz, které mu otec dal. Odešel se svým vlastním rozhodnutím žít svůj vlastní život daleko od svého otce a jeho společenství.¹¹⁴ Náš mladší syn z tohoto podobenství byl přesvědčen, že teď je volný, měl svůj majetek, a taky měl o životě růžové představy, plné nadějí, ale především byl v hloubi duše přesvědčen, že mu celý svět leží u nohou.¹¹⁵ „Lukášův dramatický, emocionální popis konfliktu mezi otcem a synem dodává příběhu jeho zvláštní hloubku.“¹¹⁶

Mladší syn tedy vybaven svým dědictvím, které si na Otci vyžádal, opouští rodičovský dům a jde daleko z rodného kraje do cizí země.¹¹⁷ „Vnější zeměpisná vzdálenost, kterou mladší syn volí, je však obrazem pro vzdálenost vnitřní.“¹¹⁸ V které cizí zemi to vlastně bylo, se v podobenství nepíše, prostě to bylo někde daleko od otcova domu. „Byl to pravděpodobně Egypt, kam se často uchýlovali rozmařilci z Palestiny.“¹¹⁹ A tam jak se z příběhu dále dovídáme: „... rozmařilým životem svůj majetek rozházel“ (L 15, 13b). „Participium je tu přeloženo důvodovou větou – to, jak žil ho přivedlo k bidě.“¹²⁰ Řecká slova, kterých je pro tento jeho nevázaný život užito, se vyskytuje jenom na jednom místě v Novém zákoně, a to zde, jsou užitá v tomto smyslu, že jde o rozházení peněz s podobnými kumpány.¹²¹ „Výraz *asótós* v sobě nese lehkovážnost, ale sám o sobě nenaznačuje žádné sexuální excesy, jak si vykládá jeho starší bratr“¹²² (srov. L 15, 30). Evangelista Lukáš naznačuje to, že nejen odchodem z otcova domu porušuje přikázání „cti svého otce a svou matku“, ale také, že promrháním otcem darovaného dědictví v daleké zemi je pro něj ztráta dosti osobního rozměru, totiž ztráta sama sebe. Pisatel evangelia mistrně ukazuje rozměr odcizení mladšího syna od otce scénou, kdy už je na konci svých možností v získání nějaké své obživy, a tak se

¹¹³ Srov. JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 259.

¹¹⁴ Srov. NOUWEN, H. J. M., *Návrat ztraceného syna*, 1 vyd., Praha: Paulinky, 2001, s. 51.

¹¹⁵ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 47.

¹¹⁶ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 259.

¹¹⁷ Srov. MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 129.

¹¹⁸ MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 172.

¹¹⁹ MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 48.

¹²⁰ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 255.

¹²¹ Srov. MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 172.

¹²² JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 255.

dá najmout jako pasák vepřů.¹²³ Nouze a hlad ho donutili k této práci, která je pro žida poněkud neuctivá až nepřipustná¹²⁴. Práce pasáka prasat „je pro židovské právní cítění nepřipustná činnost“¹²⁵ (srov. Lv 11, 7).

Ale i jako pasák vepřů měl poněkud bídu, v té zemi byl hlad, a on „... by si chtěl naplnit žaludek slupkami¹²⁶, které žrali vepři, ale ani ty nedostával“ (L 15, 16). Tedy pro svého zaměstnavatele, měl menší cenu než to stádo vepřů, které musel pást. Ti dostali k žrádlu alespoň ty slupky. Těmi slupkami je myšleno „lusky“, neboli „svatojánský chléb“¹²⁷. Vepři dostali nažrat lusky a co náš marnotratný syn? Tomu nikdo nedal ani ty lusky. Tak si musel potravu krást.¹²⁸ V rozpálených hodinách dnů jako každá zvěř, tak i vepři polehávali ve stínu stromů, stejně tak náš mladý muž, před časem plný svých ideálů a při penězích, nyní hladový hlídač ležící vedle nich. Teď má dostatek času k přemýšlení, tedy se může pořádně zamyslet nad svým životem, který doposud vedl. A tak v dlouhých chvílích vzpomíná na svého laskavého otce, na to, jak v jeho domě prožíval nejkrásnější chvíle svého dětství, nyní se mu pomaličku otevírají pýchou a sobectvím zaslepené oči, když srovnává svůj stav se služebníky a dělníky v otcovském domě, kteří jak znal svého laskavého otce, mají chleba v hojné míře.¹²⁹

Náš marnotratný syn musel sestoupit až na dno své bídy, aby konečně sám nad sebou začal přemýšlet.¹³⁰ A během tohoto dumání nad svou situací se u něj „projevila bolest z viny a touha po návratu a smíření s otcem“¹³¹. „Ve tmě svého života si ztracený syn začíná uvědomovat velikost světla domova a poznává, že co řadu století před ním vyslovil už žalmista: „Neboť lepší je den v síňcích tvých než jinde tisíc.““¹³² (srov. Ž 84, 11) Evangelista

¹²³ Srov. JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 259.

¹²⁴ Také i v jiných kulturách byl pastýř vepřů v opovržení, např. v Egyptě to šlo tak daleko, že mu byl odepřen i přístup do chrámu. (Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 48).

¹²⁵ MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše...*, s. 129.

¹²⁶ V Jeruzalémském překladu je místo výrazu „slupek“ uveden výraz „lusky“. (Srov. *Jeruzalémská bible*. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou, s. 1813). A v kralickém překladu je uvedeno, že si chtěl naplnit břicho „mlátem“. (Srov. *Bible svatá*. Podle posledního vydání Kralického z roku 1613, s. 80).

¹²⁷ Poznámky v ekumenickém překladu bible. (Srov. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad..., s. 79).

¹²⁸ Srov. JEREMIAS, J., *Die Gleichnisse Jesu*. 7. durchgeseh..., s. 129.

¹²⁹ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 48.

¹³⁰ Srov. MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 173.

¹³¹ MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 48.

¹³² MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 174.

Lukáš v tomto podobenství vystižně popisuje změnu smýšlení člověka slovy: „Tu šel do sebe a řekl: „Jak mnoho nádeníků u mého otce má chleba nazbyt, a já tu hynu hladem!“ (L 15, 18). „Jeho obrat, jeho „obrácení“ spočívá v tom, že poznává; pochopí, že je odcizený, že opravdu odešel „do ciziny“ a že se nyní vrací sám k sobě. V sobě samém ale nachází nasměrování k otci, k pravé svobodě „syna“. Slova, jež si pro návrat připravuje, nám dávají představu o rozsahu vnitřního putování, které zažívá. Vyjadřují „bytí na cestě“ existence, která se – procházejíc veškerými pouštěmi – vydává „domů“, k sobě a současně k otci. Putuje za pravdou své existence, a tak „domů“.“¹³³

Tedy by se dalo říct, že poznání vlastní ubohosti a provinění vůči druhým nakonec přivádí tohoto mladého muže k předsevzetí: „Vstanu, půjdu k svému otci a řeknu mu: Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem; přijmi mne jako jednoho ze svých nádeníků.“ (L 15, 19).¹³⁴ „Je rozdíl mezi členem rodiny (a dědicem majetku) a najatým dělníkem (*misthios*) bez nároků na trvalý pracovní poměr. Tóra požadovala pro tyto nádeníky (Lv 19, 13) mzdu, ne však trvalý vztah.“¹³⁵ „Teprve v této situaci se ztracenému synu začíná ukazovat v pravém světle jeho odchod z otcovského domu. Půlnoční hodina je však nejenom koncem jednoho dne, hodinou největší tmy, ale může být také začátkem nového dne.“¹³⁶ A jak víme, že nezůstalo výlučně jen u tohoto předsevzetí. To co si sám pro sebe ve skrytu duše řekl a umínil udělat, to také nakonec vykonal. Tedy vstal a ubíral se ke svému otci.¹³⁷ Mladší syn tolik toužil po svobodě, ale nakonec to dopadlo zcela jinak, než si představoval. Dokonce se musel ve své nouzi vnucovat cizinci, od kterého dostal práci u prasat. Nelze už klesnout hlouběji.¹³⁸ „I když mladší syn velmi pochybil a i když teprve zážitek nesmírné nouze ho vede k úvaze, rozhodující je, že si pamatuje společenství s otcem a že v sobě nachází tolik pokory a důvěry, aby se k otci vrátil.“¹³⁹

Po mnohých útrapách cesty domů, která byla náročnější, než jako byla cesta z rodného domu do ciziny, se nakonec ocitne na dohled otcovského domu. Odcházel s lehkým srdcem a vrací se se srdcem plným strachu a obav z toho jak a zda jej otec přijme, ale i s nadějí, která je

¹³³ RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský...*, s. 147.

¹³⁴ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 48.

¹³⁵ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 256.

¹³⁶ MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 173.

¹³⁷ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 48.

¹³⁸ Srov. GRÜN, A., *Uzdravení skrze podobenství...*, s. 46.

¹³⁹ MAREČEK, P., „Společenství s Otcem. Výklad podobenství o marnotratném synu. (Lk 15, 11 – 32)“

někde ve skrytu jeho srdce. A podobně jako kdysi Tóbiášova matka toužebně očekávala návrat svého syna (srov. Tób 10, 7), se ve Starém zákoně můžeme dočíst, také i otec v našem podobenství s nadějí vyhlížel svého syna. Jeho otcovské srdce tušilo, že se jeho dítě vrátí domů, i když se jeho synu mohlo stát, že by byl zemřel v té cizí zemi, kam odešel.¹⁴⁰ Dále v textu tohoto dojemného podobenství čteme: „Když ještě byl daleko, otec ho spatřil a hnut lítostí běžel k němu ...“ (L 15, 20b), tento verš vyjadřuje nesmírnou otcovu radost, z toho, že se mu konečně po dlouhé době vrátil mladší syn, kterého nekonečně dlouho toužebně vyhlížel. I přes zbídačený stav a cáry, které měl tento člověk na sobě, v něm poznává své dítě a nečeká až dojde domů k němu, on sám mu běží naproti.

Otec svého syna nikdy „nevyhloučil ze své lásky. Bylo mu ho líto. Dokonce dal stranou svou vážnost a běžel mu naproti.“¹⁴¹ Otcovskou láskou ho objal a políbil na přivítanou. A nyní když jsou zde zatím jen on a otec, tak může i marnotratný syn svému trpělivě čekajícímu otci říct to co si předsevzal, tedy říct své vyznání: „Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem.“ (L 15, 21).¹⁴² „Tím, že ho objal, bránil mu, aby před ním klekl na kolena a pokořil se. Polibek na tvář je známkou, že nejužší vztah mezi otcem a synem existuje. Syn je synem přesto, co se stalo. Otec je zcela jiný, než jak si ho syn představoval.“¹⁴³ „Všimněte si, že syn neříká nic o povaze svého hříchu – to s ochotou udělá až jeho starší bratr.“¹⁴⁴ (srov. L 15, 30). Ale jak už jsme si výše řekli, starší bratr si „lehkovážnost“ mladšího bratra vykládal tak říkajíc po svém. Mladší bratr by snad ještě chtěl dokončit svůj připravený monolog a pokračovat, a to v žádosti, aby ho Otec ve své laskavosti učinil aspoň svým nádeníkem, my bychom řekli čeledínem. Ale otcovo objetí a další políbení mu zabrání tomu, aby dál pokračoval.¹⁴⁵

Zřejmě tak jako marnotratný syn by čtenář či posluchač tohoto příběhu zřejmě čekal cokoli, jen ne otcovo přijímající o odpouštějící políbení¹⁴⁶. „Odpouštějící láska otcova má prvenství před synovým vyznáním viny, odpuštění nevyžaduje žádné skutky předem, ale obrácení.“¹⁴⁷ „Návrat syna k otci je důležitější než jeho vyznání, protože umožňuje přijetí

¹⁴⁰ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 48 – 49.

¹⁴¹ MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 174.

¹⁴² Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 49.

¹⁴³ MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 174.

¹⁴⁴ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 255.

¹⁴⁵ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 49.

¹⁴⁶ Políbení je znakem odpuštění. (srov. JEREMIAS, J., *Die Gleichnisse Jesu. 7. durchgeseh...*, s. 130)

¹⁴⁷ MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše...*, s. 129.

otcem. Otcovo přijetí předchází synovu vyznání, otec nečeká na jeho slova vysvětlení nebo vyznání. Syn nemá potřebu, aby se nejprve osvědčil. On se navrátil domů a hned se stal předmětem otcova nepřekonatelného soucitu.¹⁴⁸ Lítost nad hříchem mladšího syna je „vyslovena jako mravní poučení na závěr prvních dvou podobenství, se nyní stává rozhodující. Synova slova také dobře vystihují spojitost mezi vztahem k Bohu a vztahem k lidem, třebaže bychom spíše čekali „před nebem proti tobě“.¹⁴⁹ Otec místo aby si poslechl co mu jeho navrátilý syn chce říci, tak ho ani nenechává domluvit a přemění tak jeho nevyřčená slova na jejich přesný opak. Tedy nezachází se svým mladším synem jako s nádeníkem, ale jako se svým čestným hostem.¹⁵⁰

Otec je tak pohnut slitováním, že nemůže déle strpět, aby jeho syn, kterého vlastně nyní znova našel, setrval dlouho ve svém nynějším zbídačeném stavu, tj. stav ubohosti a ponížení. A rozkáže svému služebníku: „Přineste ihned nejlepší oděv a oblečte ho; dejte mu na ruku prsten a obuv na nohy.“ (L 15, 22)¹⁵¹ „Otec zahajuje tuto mimořádnou uvítací proceduru (šaty, prsten, slavnost), ještě než syn dokončí svou řeč. Ani nestačí říci: „vezmi mě za nádeníka“ (některé rukopisy tuto větu ve v. 21 doplňují). Slova „otče“ a „syn“ přimějí rodiče k jednání.“¹⁵² Na tato slova otec „...káže pro syna připravit nejvyšší znaky pocty: sandály, šaty, prsten, vykrmené tele. Jako by tím Ježíš chtěl říci, že podobně čeká Bůh, aby mohl přijmout zpátky ty, kdo se uchýlili od jeho smlouvy. Tento aspekt návratu je vysloven pojmy „umírání a vzkříšení“.¹⁵³ Prsten je ozdoba svobodného a bohatého člověka v Orientě. Také obuv na nohou je výsadou svobodných, tedy těch, kteří nebili otroky, protože ti jakožto nemajetní a nesvobodní lidé chodili bosí.¹⁵⁴ Dále jak se v tomto podobenství dočteme, otec poručil přivést vykrmené tele¹⁵⁵ a zabít ho, protože návrat jeho syna, který „... byl mrtev, a

¹⁴⁸ MAREČEK, P., „Společenství s Otcem. Výklad podobenství o marnotratném synu. (Lk 15, 11 – 32)“, s. 10.

¹⁴⁹ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 255.

¹⁵⁰ Srov. JEREMIAS, J., *Die Gleichnisse Jesu*. 7. durchgesehen..., s. 130.

¹⁵¹ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 49.

¹⁵² JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 256.

¹⁵³ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 255.

¹⁵⁴ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 49.

¹⁵⁵ Vykrmené tele – „dosl. „krmené zrním“ (*sitos*). Na rozdíl od dobytčete, které spásalo trávu, zvíře určené k mimořádné hostině bylo krmeno obilím, tak rychle přibývalo na váze a mělo jemné maso. Je to výraz velké pocty, když se tak cenný kus porazil na něčí oslavu.“ (JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 256).

zase žije, ztratil se, a je nalezen ...“ (L 15, 24) je dostatečným důvodem k oslavě a společné hostině. „sloveso *eufraínó* („slavit, veselit se“) prostupuje celým zbytkem příběhu.“¹⁵⁶ (srov. L 15, 24. 29. 32).

Důvodem této bohaté hostiny byl otcův ztracený syn, tedy jak zdůvodňuje své počínání otec: „protože tento můj syn byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen“ (L 15, 24a). Otec je vděčný, má-li radost z návratu svého syna. Pro něj je radost plnohodnotnou, a to takovou, která otevírá člověka budoucnosti a také mu poskytuje naději.¹⁵⁷ V tehdejší židovské pospolitosti nebylo otcovo slitování nad vlastními dětmi ničím mimořádným. Ale nebylo úplně všemi přijímanou samozřejmostí, jelikož bylo zpravidla doprovázeno určitými podmínkami, které si otec stanovil. A je tedy překvapující, že v našem podobenství o marnotratném synu nikde nejsou uvedeny otcovy podmínky pro to, aby si mladší syn zasloužil otcovo slitování, nebo chceme-li znovupřijetí. Jak je z textu patrné, tak otec synovi žádné podmínky neukládá. Je očividné, že Kristus, když říká toto podobenství a žádné podmínky neuvádí, že tím záměrně sleduje nějaký svůj cíl. Tím cílem je ukázat to, že Kristus, respektive sám Bůh také žádné podmínky neukládá celníkům a hříšníkům. Prostě stačí, aby přicházeli do společenství s Kristem a k jeho stolu.¹⁵⁸ Zde by mohlo toto podobenství skončit¹⁵⁹, ale naše podobenství dále pokračuje ještě rozhovorem otce se svým starším synem.

7. 2. Starší syn

V další části téhož příběhu, tedy podobenství se dozvídáme reakci staršího syna téhož otce, respektive staršího bratra na návrat mladšího bratra:

„Starší syn byl právě na poli. Když se vracel a byl už blízko domu, uslyšel hudbu a tanec. Zavolal si jednoho ze služebníků a ptal se ho, co to má znamenat. On mu odpověděl: „Vrátil se tvůj bratr, a tvůj otec dal zabít vykrmené tele, že ho zase má doma živého a

¹⁵⁶ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 259.

¹⁵⁷ Srov. BIANCHI, E., *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 193.

¹⁵⁸ Srov. MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 175.

¹⁵⁹ Někteří exegeti usuzují, že další verše, tzn. L 15, 25 – 32 nebyly původní součástí podobenství (např. E. Schweizer), zdůvodňují to tím, že podobenství mají většinou jen jeden záměr. Naproti tomu další vykladači Písma ukazují na to (např. J. Jeremias), že Kristus v tomto podobenství od samého začátku vypráví o dvou synech. A přece nemohl nechat bez povšimnutí postoj farizeů a jejich nekompromisní postoj. (srov. MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 176).

zdravého.‘ I rozhněval se a nechtěl jít dovnitř. Otec vyšel a domlouval mu. Ale on mu odpověděl: ‚Tolik let už ti sloužím a nikdy jsem neporušil žádný tvůj příkaz; a mně jsi nikdy nedal ani kůzle, abych se povесelil se svými přáteli. Ale když přišel tenhle tvůj syn, který s děvčkami prohýřil tvé jmění, dal jsi pro něho zabít vykrmené tele.‘ On mu řekl: ‚Synu, ty jsi stále se mnou a všechno, co mám, je tvé. Ale máme proč se veselit a radovat, poněvadž tento tvůj bratr byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.‘“ (L 15, 25 – 32)

Nyní se tedy ocitáme v druhé části příběhu o marnotratném synu. Otec uspořádal velkou hostinu, ale mezi veselíci se někdo chybí – starší syn. Pozornost je v této části tedy zaměřena na otce a jeho staršího syna. Ten se večer vrací domů utrmácený a také unavený, pracoval někde na poli.¹⁶⁰ „Z jejich rozhovoru zjišťujeme, že i tento syn se otci odcizil, možná mnohem dříve.“¹⁶¹

Když se starší syn blížil ke svému domovu, už z dálky slyší z otcova domu hudbu a veselí. Sám pro sebe si říká: ráno, když jsem šel na pole pracovat, nebylo zjevné příčiny k radosti a veselí. To je něco nezvyklého. Je docela dobře možné, že od doby, kdy mladší bratr odešel do ciziny, moc příležitosti ke smíchu a hudbě v tomto domě nebylo. Tu začíná starší syn, přece jen tušit co by mohlo být důvodem této slavnosti. Že by se přece jen vrátil jeho bratr? Tuto myšlenku chce vyloučit, tak si zavolá jednoho služebníka, a ten mu řekl: „Vrátil se tvůj bratr, a tvůj otec dal zabít vykrmené tele, že ho zase má doma živého a zdravého.“ (L 15, 27). Radost, kterou má otec z návratu svého mladšího syna je obrovská, protože nechtěl, aby někde v cizině zemřel, ale aby se vrátil. V knize Ezechiel můžeme nalézt verš s podobným smyslem, a to: „...výrok Panovníka Hospodina, nechci, aby svévolník zemřel, ale aby se odvrátil od své cesty a byl živ. ...“(Ez 33, 11). A jak se zdá, těchto několik slov, které řekl služebník staršímu synovi, stačí k tomu, aby vzplanul hněvem, a dělá uraženého, a jeho hněv je tak veliký, že se přičí jít do domu. Ale otec se už dozvěděl o odmítavém postoji svého staršího syna, a tak spěchá i jemu vstříc.¹⁶² Ale ten svému otci jen

¹⁶⁰ Ze zmínky, která je v textu o práci staršího syna na poli, je zřejmé, že den kdy se jeho mladší bratr vrátil domů k otci, byl právě všední den – tedy pracovní den. Což poukazuje také na mimořádnost oslavy, kterou uspořádal otec. (srov. MAREČEK, P., „*Společenství s Otcem. Výklad podobenství o marnotratném synu*. (Lk 15, 11 – 32)“ ..., s. 13.)

¹⁶¹ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše*..., s. 259.

¹⁶² Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství*..., s. 49.

vyčítá. Otec svými slovy na adresu staršího syna říká : „Synu¹⁶³, ty jsi stále se mnou a všechno, co mám, je tvé.“ (L 15, 31). A vysvětluje mu nesmírnou milost a velikost toho, být dítětem. A jsou to tatáž slova, kterými sám Kristus popisuje svůj důvěrný vztah k Otci odrážející se v Kristově velekněžské modlitbě: „...a všechno mé je tvé a všechno tvé je mé.“ (J 17, 10).¹⁶⁴

V textu podobenství čteme výtky staršího syna: celá léta otci „sloužil“, jak sám říká, nepřestoupil žádné otcovo nařízení, ale taky se mu nedočkal žádné otcovy odměny. „Překlad zachycuje řecký přezens k podtržení skutečnosti, že syn se ještě stále cítí spoután těžkou prací. Volba slovesa *dúleuó* prozrazuje velkou hořkost. Tento syn má za to, že je pokládán za někoho menšího než nádeníci (*misthioi*) – připadá si jako „otrok“.“¹⁶⁵ „Z toho všeho je patrné, že vztah staršího syna vůči otci se zakládal spíše na předpisu, zásluze a odměně, než na lásce, laskavosti a vlídnosti. On je znamenitým synem, avšak pouze zdánlivě. Tato falešná dokonalost mu brání vstoupit do otcova způsobu uvažování, které se zakládá na milosrdné a čínorodé lásce.“¹⁶⁶ Staršímu synu se jednání otce vůči nim zdá poněkud nevyrovnané, protože se mu připadá, že otec mladšímu synu dává až příliš, nehledě na to, že si tím jak žil nic víc nezaslouží, zatímco on se „neustále pohyboval v blízkosti otce, neodešel do vzdálené krajiny. Jeho ctnostný život byl nechán bez odměny, zatímco život zhýralce byl odměněn velkou hostinou.“¹⁶⁷ Dá se říci, že i tento „přizpůsobený“ syn by se měl obrátit, a to od své úzkoprsosti ke svobodě, a od tvrdosti srdce k milosrdenství.¹⁶⁸

Starší syn neporušil nikdy otcovo nařízení, ale jak je patrné nikdy se necítil být otcem odměněn. Text tady na nás působí tak, že s velkou zatrpklostí svého srdce nese otcovu nesmírnou radost z toho, že se vrátil jeho mladší bratr. Dále z textu můžeme vnímat, že každé slovo i gesto staršího syna nasvědčuje tomu, že je rozzlobený: nechce jít domů, radši se vyptává služebníka co se v domě děje, a také ostře odpovídá otci na jeho trpělivou snahu o

¹⁶³ V jeruzalémském překladu bible, když začíná otec hovořit ke svému staršímu synu, oslovuje jej nikoliv „synu“, ale slovy „ty, mé dítě“. Toto oslovení je poněkud něžnější. (Srov. *Jeruzalémská bible. Písmo svaté* vydané Jeruzalémskou biblickou školou..., s. 1814).

¹⁶⁴ Srov. RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský...*, s. 149.

¹⁶⁵ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 256.

¹⁶⁶ MAREČEK, P., „*Společenství s Otcem. Výklad podobenství o marnotratném synu.* (Lk 15, 11 – 32)“, s. 14.

¹⁶⁷ MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 176.

¹⁶⁸ Srov. GRÜN, A., *Uzdravení skrze podobenství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, s. 48.

smíření.¹⁶⁹ Otec se svého staršího syna snaží oslovit společným citovým poutem – poutem otce a syna, které mezi nimi existuje. Proto mu nic nevyčítá, jen láskyplně krotí jeho hněv vůči bratru.¹⁷⁰ Výtky staršího syna jsou nespravedlivé. „Starší bratr neví nic o vnitřních proměnách a cestách toho druhého, o cestě do velké dálky, o jeho sestupu a novém sebenalezení. Vidí jen bezpráví. A tu se dobře ukazuje, že i on v duchu snil o svobodě bez hranic, že vnitřně ve své poslušnosti zahořkl a neví, jaká milost je být doma, jak opravdovou svobodu má jako syn.“¹⁷¹ „Otec tedy vynakládá veškeré úsilí na to, aby měl i svého staršího syna zcela u sebe, v plném společenství se sebou včetně uvažování. Nestačí pouze formálně plnit otcovu vůli a být s ním pouze vnějškově. Otec se jej snaží získat pro svůj pohled na věc a snaží se mu předat svůj způsob chápání.“¹⁷²

Zcela evidentně lze vidět smýšlení staršího syna, že nepochopil důvod otcovy radosti, tedy fakt, že příčinou otcovy radosti nebyl špatný život mladšího syna, ale to, že se vrátil domů k němu.¹⁷³ Místo aby se usmířil, tak svůj hněv, který má v sobě vůči otci přenáší na svého mladšího bratra, kterého vnímá jako neprávem privilegovaného, tedy otcem upřednostňovaného. Tak celkem značně zveličuje bratrův hřích a neváhá ho před otcem líčit jako společníka nevěstek.¹⁷⁴ Jak píše Benedikt XVI., starší bratr prostě „nedokáže vidět jako spravedlivé to, že tomuto budižkničemovi, který celý majetek – otcův majetek – prohýřil s děvkami, se teď bez připomínek, bez času pokání, strojí hostina v plném lesku. To se přičítá jeho smysl pro spravedlnost: život plný práce, který prožil on, vypadá jako zanedbatelný ve srovnání se špatnou minulostí toho druhého.“¹⁷⁵

Musíme uznat, že je velmi zajímavá „představa staršího syna, předkládající skandální obraz života mladšího syna, který vyprávění samo nedosvědčuje.“¹⁷⁶ Tedy jak jsem se zmiňovala v minulé kapitole, tak si starší bratr vykládal „lehkovážný“ čin svého mladšího bratra takřikajíc po svém. „Je pozoruhodné, jak se jeho hněv projevuje ve způsobu řeči: „sloužil“, otec mu nikdy nedal „ani kůzle“, aby se poveselil se „svými přáteli“, zatímco

¹⁶⁹ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše*..., s. 259.

¹⁷⁰ Srov. GRÜN, A., *Uzdravení skrze podobenství*..., s. 48.

¹⁷¹ RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský*..., s. 149.

¹⁷² MAREČEK, P., „*Společenství s Otcem. Výklad podobenství o marnotratném synu.* (Lk 15, 11 – 32)“..., s. 16.

¹⁷³ Srov. MERELL, J., *Kristova podobenství*..., s. 49.

¹⁷⁴ Srov. JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše*..., s. 259.

¹⁷⁵ RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský*..., s. 149.

¹⁷⁶ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše*..., s. 257.

„tenhle tvůj syn“ dostává za odměnu všechno!¹⁷⁷ „Starší syn nasazuje na mladšího a říká o něm věci, které si domýšlí. Nemá přece žádnou oporu pro tvrzení, že prohýřil jmění s nevěstkami.“¹⁷⁸ Poněkud hořká slova adresovaná otci. „V řečtině je doslova „tento tvůj syn, ten který ...“.“¹⁷⁹ Starší syn „nedovede pochopit jednání otcovo. Myslí pouze na rozmařilý život bratrův a srovnává s jeho jednáním svůj život v práci a potu.“¹⁸⁰ Stojí za povšimnutí, že také on chtěl oslavovat, ale „se svými přáteli“ – ne se svým otcem. Takže starší syn přestože nikdy neodešel z otcova domu se otci tak bolestně odcizil.¹⁸¹ Svým výrokem „tenhle tvůj syn“ odmítá mluvit o otcově mladším synu jako o „svém bratru“, ale mluví o něm jako o synu svého otce.¹⁸² Starší syn zřejmě neoplýval nijakou zvláštní láskou ke svému mladšímu bratru. Zde mi přicházejí na mysl jiná Kristova slova, a to: „Buďte milosrdní, jako je milosrdný váš Otec“ (L 6, 36). Přijde mi, že tato slova ukazují meze našeho smýšlení. A právě tímto se otec těchto dvou bratrů v našem podobenství řídí.

Jak vidíme, podobenství náhle končí, konec zůstává otevřený.¹⁸³ Benedikt XVI. píše, že otevřený konec nám nepodává „zprávu o reakci staršího bratra. To by ani nešlo, protože v tomto místě podobenství bezprostředně přechází ve skutečnost: těmito otcovými slovy mluví Ježíš do srdce nerudných farizeů a učitelů zákona, kteří se rozčilovali nad jeho dobrotou k hříšníkům. Teď je dokonale jasné, že Ježíš tuto dobrotu identifikuje s dobrotou otce v podobenství a že všechna slova vložená do úst otci, říká on zbožným lidem.“¹⁸⁴

Otevřený konec v nás zanechává nezodpovězené otázky: „Nenechal se starší bratr poučit ve svém chybném stanovisku? Nebo se vposledu radoval s ostatními z návratu svého bratra? Smířil se s ním u společného stolu? Pochopili farizeové, že v kresbě staršího bratra je zachycen jejich duchovní profil? Nepochybně odsoudili jednání mladšího syna. Odsoudili však také jednání staršího? Rozpoznali kontrast, který je mezi jednáním otce a mezi jednáním staršího syna vůči marnotratnému?“¹⁸⁵

¹⁷⁷ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 259.

¹⁷⁸ MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 176 – 177.

¹⁷⁹ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 257.

¹⁸⁰ MERELL, J., *Kristova podobenství...*, s. 49.

¹⁸¹ Srov. JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 257.

¹⁸² Srov. MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 177.

¹⁸³ Srov. JEREMIAS, J., *Die Gleichnisse Jesu. 7. durchgeseh...*, s. 131

¹⁸⁴ RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský...*, s. 149.

¹⁸⁵ MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 177.

Je zcela evidentní, že „tragédie staršího není jen v tom, že správně nepoznal své pevné, privilegované postavení u otce, to, že jsou stále spolu, že „mají všechno společné“, ale také v tom, že i nyní je slepý ke skutečnosti, že mu otec nabízí stejnou trvalou péči a stejný zájem jako tomu marnotratníkovi.“¹⁸⁶ Otcův zájem o něj je v tom, že také k němu otec přichází, jen s jediným rozdílem, otec přichází, aby ho konejšil. Tedy je to tak, že „dobrotivý otec za ním dokonce vyjde a trpělivě vyslechne synovy výtky“¹⁸⁷ a utěšuje ho. Což by ukazovalo na skutečnost, že Kristus při vyprávění tohoto podobenství čelil postoji staršího syna, a tak se jeho posluchači musí sami rozhodnout, jestli poslechnou prosebné slova otce a budou se taky radovat.¹⁸⁸ Starší bratr neprošel cestu svého mladšího bratra, která ho přivedla k poznání toho, co znamená svoboda, a co vlastně znamená být synem.¹⁸⁹ Zde si člověk může uvědomit fakt, že jak říká prorok Izajáš: Nalomenou třtinu nedolomí, nezhasí knot doutnající ... (srov. Iz 42, 3). Kristus přece nad nikým „neláme hůl“, ale chce pomoci člověku, aby překonal překážku, která ho dělí od Boha a aby našel cestu k velké radosti, kterou přináší evangelium.¹⁹⁰ Kristova „výzva k radosti, s kterou končí vyprávění, odkazuje na závěrečnou aplikaci dvou předchozích podobenství, ve kterých zaznívá ujištění o radosti v nebi nad hříšníkem, který se obrátí.“¹⁹¹ (srov. L 15, 7. 10)

7. 3. Srovnání obou odpovědí otce synům

V podobenství o marnotratném synu je hlavní postavou otec, který prožívá ztrátu. I když by se o něm dalo říct, že působí jako člověk až podivně pasivním dojmem, zatímco oba jeho synové nás vtahují živým způsobem vyprávění do spleti svých osobních bojů, ale struktura tohoto příběhu vyžaduje, abychom otce těchto synů vnímali jako hlavní postavu tohoto podobenství.¹⁹²

Otcovo jednání s mladším synem je jakoby o skutečích – nenalezneme v tomto podobenství slovo, či větu, kterou by ke svému mladšímu synu pronesl. Na začátku

¹⁸⁶ JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 259 – 260.

¹⁸⁷ MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše...*, s. 129.

¹⁸⁸ Srov. JEREMIAS, J., *Die Gleichnisse Jesu. 7. durchgesehen...*, s. 131.

¹⁸⁹ Srov. RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský...*, s. 150 - 151.

¹⁹⁰ Srov. JEREMIAS, J., *Die Gleichnisse Jesu. 7. durchgesehen...*, s. 131 – 132.

¹⁹¹ MAREČEK, P., „Společenství s Otcem. Výklad podobenství o marnotratném synu. (Lk 15, 11 – 32)“ ..., s. 16.

¹⁹² Srov. JOHNSON, L. T., HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Lukáše...*, s. 258 - 259.

podobenství otec dává povinný díl majetku svému mladšímu synu, protože jej o to požádal. V textu není zmínka o tom, že by otec něco k tomu řekl. Tento marnotratný syn se jako poslední z posledních po čase vrací, protože by byl rád u otce aspoň nádeníkem. Po návratu domů mu otec opět nic neřekne, ale koná. Vidí v jakém je stavu, a proto přikazuje a to velmi rychle svému služebníku: „dejte mu nejlepší oděv, obuv a na ruku prsten“, také uspořádá hostinu na oslavu jeho návratu, tedy své radosti z toho, že se mu jeho ztracený syn vrátil.

A jakým způsobem vedl rozhovor se starším synem? Zde vidíme, že také za ním otec musí vyjít z domu, ale místo jednání vede se synem rozhovor. Ze slov, které otec v rozhovoru se svým starším synem volí, když odpovídá na jeho protest, je vidět otcova vlídnost a něžnost k svému synu, něžně ho nazývá „dítětem“. Také oceňuje synovu věrnou službu. Nicméně přitom velice jemně odvrací jeho nebratrskou tendenci, která se odráží v tom, že mluví o vlastním bratru tak, že ho nazývá pouze jako syna svého otce, ale už ne jako o svém bratru.¹⁹³

Zajisté je to nejen otcova shovívavá a milosrdná láska, ale i otevřenost a přímost vůči oběma svým synům. Otec neváhá vyjít z domu za každým z nich. Rozdílnost je asi jen v tom, že u mladšího syna spíše jedná, než mluví, ale naopak u staršího syna se uchyluje ke slovům. Mladší syn spíše jednal a starší syn otci vyčítá, tedy vede s ním rozhovor. Jak otcovo jednání, tak i jeho slova jsou plná lásky a něhy vůči oběma synům. Má svůj cíl – rád by je chtěl mít u sebe oba a usmířené navzájem a to nejen ve svém domě, ale také u svého stolu, protože společné stolování bylo něco významného. Prostě řečeno otec své syny miluje oba, ať už jsou jakýmkoli způsobem proti sobě. Oba syny totiž by mělo spojovat společenství s milujícím otcem.

¹⁹³ Srov. MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství...*, s. 177.

Závěr

Tématem 15. kapitoly Lukášova evangelia je radost nad nalezením ztraceného. V třetím podobenství je naznačena i touha po návratu syna – Otec tedy čekal, vyhlížel, a určitě se i vyptával pocestných, ale je zde taky patrná synova touha po návratu domů k otci.

Hlavní podstatný rozdíl mezi podobenstvím o marnotratném synu a podobenstvím o ztracené ovci a podobenstvím o ztraceném penízi je, že ovce či peníz nemohou jít zpět, musí se hledat a být nalezeni. I když ovce by se mohla snažit najít cestu ke stádu. Naproti tomu člověk – marnotratný syn – učinil ve svém srdci rozhodnutí se vrátit ke svému otci, a tak i učinil. Pasivita nalezených věcí prvních dvou podobenství je v tom, že jsou svými majiteli hledány a k jejich nesmírné radosti také nalezeny. Zatímco v podobenství o marnotratném synu je touha po nalezení naplněna hlavně díky aktivitě ztraceného, který se sám rozhodne vrátit. Je zde tedy na jedné straně touha po znovunalezení syna otcem – a to jak mladšího, tak i staršího – jež ovšem není na stejné úrovni, a na straně druhé hledání cesty k sobě a snaha o návrat syna domů k otci spojená s touhou po obnovení společenství s ním.

Kristus používá ke svým podobenstvím běžné obrazy ze života obyvatel, nebo je přirovnává něčemu, co je člověku známé, nebo co si dokáže představit, aby smysl těchto příběhů na základě toho pochopil. Zde v těchto podobenstvích, zvláště pak v podobenství o marnotratném synu, líčí jednání Boha k hříšníkům a jeho radost z jejich obrácení. Bůh dělá první krok k člověku, který se obrátí. V každém hříšníkovi vidí své milované dítě, které s láskou čeká, a když ho vidí na cestě k němu, jde mu vstříc. Tak jak marnotratnému synu otec nic nevyčítá, neklade podmínky ke svému odpuštění a své lásce, tak i Bůh ve svém milosrdenství činí k nám hříšníkům. Ve dvou předchozích podobenstvích je Bůh líčen, jako ten kdo usilovně hledá a nedá si pokoj, dokud tu svou ztracenou ovci či peníz nenalezne. Když nalezne, tak svolá všechny své přátele, aby s ním sdíleli jeho radost. Sdílení oné radosti je jakýmsi společenstvím s lidmi, tedy důvěrné společenství s Bohem.

Na úplný závěr bych napsala vystihující verš z listu Židům, který zní: „Proto přistupme k trůnu milosti se smělou důvěrou, abychom došli milosrdenství a našli milost, když potřebujeme pomoci.“ (Žd 4, 16). Jelikož Bohu není žádná naše situace lhostejná, je zcela na místě naše důvěra Bohu a také důvěra v Boží milosrdenství. Protože jak můžeme číst na začátku Lukášova evangelia „Neboť, u Boha není nic nemožného.“ (L 1, 37)

Použité zkratky

Zkratky biblických knih

(zkratky biblických knih jsou převzaté z Českého ekumenického překladu Bible)

Dt – Pátá Mojžíšova (Deuteronomium)

Ef – Efezským

Ex – Druhá Mojžíšova (Exodus)

Ez – Ezechiel

Gn – První Mojžíšova (Genesis)

Iz – Izajáš

J – Jan

Jb – Jób

Jr – Jeremjáš

Ko – Koloským

L – Lukáš

Lv – Třetí Mojžíšova (Leviticus)

Mi – Micheáš

Mt – Matouš

Oz – Ozeáš

Sir – Sirachovec

Sk – Skutky apoštolské

Tób – Tóbit – Tóbiáš

Ž – Žalmy

Žd – Židům

1 J – První list Janův

1 S – První Samuelova

2 K – Druhý list Korintským

Ostatní zkratky

aram. – aramejsky

ČBS – Česká biblická společnost

dosl. – doslovně

hebr. – hebrejsky

lat. – latinsky

Lk – Lukáš (liturgický překlad)

MCM – Matice Cyrilometodějská

NZ – Nový zákon

n. – následující verš

např. – například

něm. – německy

nn. – následující verše

par. – paralelní texty

př. Kr. – před Kristem (u letopočtu)

r. – rok (roku)

řec. – řecky

s. – strana

srov. – srovnej

tj. – to je

tzn. – to znamená

v. - verš

vyd. – vydání

Bibliografie

Prameny

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. 6. přepracované vyd. (4. vyd. V ČBS) Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5.

Bible svatá. Všecká Svatá písmena Starého i Nového zákona. Podle posledního vydání Kralického z roku 1613, Praha: Česká biblická společnost, 1991. 270 s..

Jeruzalémská bible. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. [překlad František X. a Dagmar Halasovi]. 1. české vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 2229 s., ISBN 978-80-7195-289-3.

Použitá literatura

BIANCHI, E., *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. [z italského originálu ... přeložil Prokop Brož], Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 197s, ISBN 978-80-7195-326-5

GRÜN, A., *Uzdravení skrze podobensví*. [z německého originálu ... přeložila Jindra Hubková], Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 151 s., ISBN 978-80-7195-604-4.

HARRINGTON, D. J. SJ (editor), *Evangelium podle Matouše*. [z anglického originálu ... přeložil a doplňujícími poznámkami opatřil Pavel Jartym], Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 469 s., ISBN 80-7192-423-7.

HULTGREN, A. J., *The parables of Jesus : a commentary*. Grand Rapids: William B. Eerdmans, 2000c. xxix, 522 s. The Bible in its world. ISBN 0802844758.

LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie*. [přeložil Petr Kolář], Řím: Křesťanská akademie; Velehrad, 1991. xix, 658 s..

LIMBECK, M., *Evangelium sv. Matouše*. [z německého originálu ... přeložila Pavla Bezručová], Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 279 s., ISBN 80-7192-146-7.

MÁNEK, J., *Ježíšova podobenství*. Praha: Blahoslav, 1972, 204 s..

MERELL, J., *Kristova podobenství*. 1. vyd., Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1969, 104 s..

JEREMIAS, J., *Die Gleichnisse Jesu*. 7. durchgeseh. Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1965. 241 s..

JOHNSON, L. T.; HARRINGTON, D. J. SJ(editor), *Evangelium podle Lukáše*. [z anglického originálu ... přeložila Mlada Mikulicová], Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 458 s., ISBN 80-7192-560-8.

MAREČEK, P., „*Společenství s Otcem. Výklad podobenství o marnotratném synu. (Lk 15,11-32)*“ *Studia theologica*, ročník VI, číslo 4, zima 2004, s. 1 – 18.

MAREČEK, P., *Úvod do Nového zákona*. Skripta CMTF UP: 2007 – 2008, [online], [citováno 2. 09. 2013], Dostupný z WWW: <https://www.portalcmtf.upol.cz/index_dt.php>.

MÜLLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*. [z německého originálu ... přeložil Jaroslav Vokoun], Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 175 s., ISBN 80-7192-261-7.

NOUWEN, H. J. M., *Návrat ztraceného syna*. [z anglického originálu ... přeložila Annamaria Kolářová], 1. vyd., Praha: Paulinky, 2001, 157 s., ISBN 80-86025-29-2.

PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*. [z italského originálu přeložili Milena Tesařová a Stanislav Straka], Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 239 s., ISBN

80-7192-365-6.

POKORNÝ, P., *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*, Praha: Kalich v Ústředním církevním nakladatelství, 1981, 159 s..

PORSCH, F., *Mnoho hlasů jedna víra*. [z německého originálu ... přeložil Jaroslav Elšák] Praha: Zvon, 1993, 247 s., ISBN 80-7113-077-X.

RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský*. [z německého originálu ... přeložila Daniela Blahutková], Brno: Barrister & Principal, 2008, 269 s., ISBN 978-80-87029-20-6.

RATZINGER, J., *Ježíš Nazaretský II*. [z německého originálu ... přeložila Daniela Blahutková], Brno: Barrister & Principal, 2011, 227 s., ISBN 978-80-87474-35-8.

SCHOTTROFF, L. *Die Gleichnisse Jesu*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2005. 318 s., ISBN 3579052004.

TICHÝ, L., „*Co je to podobenství?*“ *Studia theologica*, ročník 6, číslo 1, jaro 2004, str. 1-9, ISSN 1212-8570.

TICHÝ, L., *Úvod do Nového zákona*. 1. vyd., Pro Bohosloveckou teologickou fakultu. Olomouc: MCM, 1992, 141 s..

VLKOVÁ, G. I., *Slovo Boží a slovo lidské*. Všeobecný úvod do Písma svatého, Olomouc: UP CMTF, 2 vyd., 2007, 173 s., ISBN 987-80-244-1587-1.

Příloha

Podobenství o ztracené ovci Tomášovo evangelium – výrok 107

Ježíš řekl: Království je podobné

pastýři, který má sto ovcí.

Jedna z nich, ta největší, zabloudila.

Nechal těch devadesát devět a hledal tu jednu,

dokud ji nenašel. A jak byl unaven,

řekl té ovci: Mám tě rád víc než těch

devadesát devět.

(P. POKORNÝ, *Tomášovo evangelium, překlad s výkladem*, Praha: Kalich, 1981, s.

138.)

ANOTACE

Název práce:	Tři podobenství o hledání a nalezení ztracených (L 15) Three parables about searching and finding the lost (L 15)
Příjmení a jméno:	Jančálková Kateřina
Katedra:	Biblických věd Cyrilometodějská teologická fakulta UP v Olomouci
Vedoucí práce:	Prof. Ladislav Tichý, Th.D.
Počet stran:	51
Počet příloh:	1
Počet titulů použité literatury:	26
Počet pramenů:	3
Rok obhajoby:	2014
Klíčová slova:	Evangelium, milosrdenství, Boží milosrdenství podobenství, výklad Písma

Tato práce se zabývá patnáctou kapitolou Lukášova evangelia. V této kapitole nalezneme tři podobenství, které mají základní myšlenku radost z nalezení. A tyto texty srovnávám s jejichmi paralelami, které se vyskytují v ostatních evangeliích. Je prací teoretickou, opírá se o nastudovaný materiál.

Key words: the Gospel, merci, God's mercy, the parable, the interpretation of the Scriptures

This work deals with the fifteenth chapter of Luke's Gospel. We can find here three parables with a keynote joy of finding. I compare these texts with their parallels in the other gospels. My work is theoretical and relies on the studied material.